

شه پۆل / ۲۱۵

نه و روژ: دهم و کاتی وردبونه وه و پیا چونه وه یه، له رابوردو، ههروا بهرنامه دانان بو دواروژ، به هیوام که له سالی تازه دا [۲۷۰۳ - ۲۰۰۳ ز - ۱۳۸۲ و ۱۴۲۴] ئەم شتانه که ده بنوسین له ژياندا بیگرنه بهرچاو. وه به کاری بین له ژین و ژیاتاندا: -
۱- کات و ساتی بو به دیهینانی خهونه کانتان، تایهت بکهن تاگیاتان بگاته ئەستیره کان.

۲- دهم و چاخی بو کارکردن تهرخان بکهن، چونکا ده بیته هوئی سه رکه وتن و پیگه یشتن و پیشکه وتن.
۳- چهن ده میک بو بیرکردنه وه دابنن چونکا بیرکردنه وه بناوان و سه رکه چاوه ی وزه وهیژه.

۴- دهم و ساتی بو کایه کردن دابنن چونکا ده بیته هوئی هیژو جوان بوونه وه.
۵- کات و ساتی بو خویندنه وه له بهرچاو بگرن چونکا موتالا کردن سه رکه چاوه ی عیلم و هونه رو زانینه.

۶- ده می بو پیگه نین بگرن بهرچاو، چونکا که نندو کو سب که م رهنگ ده کا.
۷- دهم و ساتی بو ساغی و سلامه تی و بیهداشت تهرخان بکهن، چونکا له ش ساغی که نجینه ی ژیانه.

۸- کات و ساتی بو پارانه وه و عیادهت کردن دابنن، چونکا ته پو توژی ئەنبوژهنی و ماددی له چروچاوتان ده سرپته وه و له خوا نیژ یکتان ده کاته وه.

۹- دهم و کاتی بوژاواردن له گهل دوست و یاران، دیاری بکهن. چونکه ده بیته هوئی شادی و خوشی.

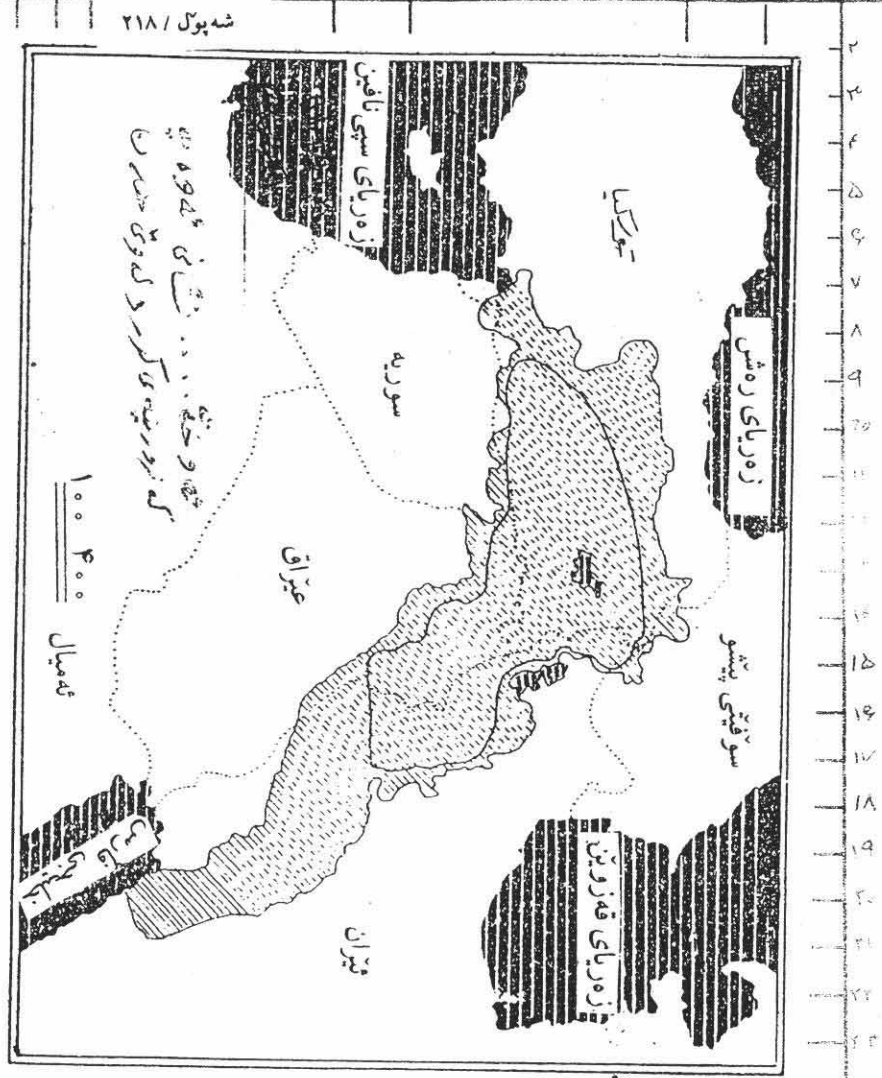
۱۰- دهم و ساتی بو نیشان دانی خوشه ویستی له بهرچاو، بگرن چونکا هوئی له زهت بردن له ژین و ژیان، پیک دیتی. (فیلیپ همبریت) وه رگیر به زمانی شیرینی کوردی: شه پۆل

دونیر donery زاناو بیروردی ئوروپایی دهلی [گرینگترین هوکه ئوروپا به نیوی کیانی موته جانیس و شویدانه، که به خویدا هات و ده رکه وت و سه رکه وت به مجوره بوون: ۱- هه بونی زمانی لاتین ۲- ئه ده بیاتی کون ۳- روناک بیران یا ئییلجنسیا، که له سه دهی سێدهی زاینی یه وه، له زانکوکانی هاووێته ده سیان کرد، به دهرس و وانه گوته وه. منیش دیتم زمان و شیعی عه لی عه ریری و حه کیم ئه حمه دخانی، مه لای جزیری و بیسارانی و حه کیم مه وله وی کورد و حاجی قادرو... زاناو نوسه رو ماموستای دهرس بیژی زانینگه و زانکومان هه یه، قورئانم هینایه سه ر زمانی شیرینی روژباوی کوردی، تا زمانی کوردی بیته، زمانی قورئان و له نیو خه لکدا قیداسه ت په یدا پکاو که سه نه ویژی زمانی کوردی قه ده غه بکاو نه وانه ی هوگری قورئانن له ریگای قورئان خویندنه وه، باشر هوگری زمانی شیرینی کوردی بین و له و ریگا یه وه، زیاتر په ره به زمانی کوردی بدری.

دوای پرس و راله گهل دوستانه بوه ختی چاوپیکه وتم له گهل ئاغای په هلبود، زاوای حه مه رها شو وه زیری فه ره نگی ئه و سه رده م، وه رگرت و قورئانه کوردی یه که ی خوم و کتیپی که دوکتور سه عیدخانی کوردستانی: ئینجیلی وه رگیرا بو وه سه ر زوانی کوردی که له سالی ۱۳۰۹ هه تاوی کلێسه ی له شه قامی قه واموسه لته نه له تاران به ناوی مزگانی نه زانی به کوردی بو ی چاپ کردبو و پیشه کییه کی وردی پرواتای به فارسی بو نوسیوو بردم و چومه لای په هلبود، له پیشدا ئینجیله کوردی یه که م داده سی و پیم وت: ئه مه کلێسه له چاپی داوه، دیاره خه لکی کورد، که ئه مه بخوینته وه، هوگری بو دینی حه زره تی عیسا په یدا ده کا، منیش قورئانم هینا وه ته سه ر زمانی کوردی تا خه لکی باشر له قورئان حالی بین و له سه ر دینی خوینان زیاتر سورین، په هلبود، فره به پله چاویکی به سه ر، پیشه کییه که یدا، گیرا وه ماشای کوردی یه که یشی کردو دانیاو قورئانه کوردی یه که ی لیوه رگرتم و ته ماشای کرد له پاشان، له سه ر میزی به رده می خو ی دانیاو منیش و تم بو یی هاتوم لوتف بکه ی بو م له چاپ بده ن، له وه لاما وتی: ئیمه ناتوانین قورئان به کوردی له چاپ بده ی، چونکا کوردی گویشه (: بن زاره) ئه گه ر قورئان به کوردی له چاپ بدری و بلاو بیته وه، کوردی په رهیژ و قه وی ده بی و ئه وه یش زه ره ر و

زيان به زمانى فارسى ده گه‌ينى و هه‌رجى شير و ريويم بوه‌يايه وه كه لكى نه بو و به دل ساردى له لاي هه‌ستام و ليتمدار و يشتم.

شوكر بوخوا به پتي په‌روه‌نده‌ى كلاسه ۴۸۱/۴/۸۲ و ژماره‌ى دادنامه‌ى ۲۵۶ شوعبه‌ى ۳ دادگاي ته‌جديد نه‌زه‌رى ئوستانى تاران له ۱۳۸۵/۶/۷ هه‌تاوى قه‌جديد نه‌زه‌رى كارناسى ره‌سمى وه‌زاره‌تى دادگوسته‌رى (عه‌لى بيانى فه‌ر)، ريسته‌ى كيټب و كيټب‌دارى و به ريعايه‌تى مه‌وازينى شه‌رعى و قانونى و ته‌شريفاتى دادره‌سى به ئيستينادى مادده‌ى ۳۵۸ قانونى دادگاي به‌ده‌وى ستادى مه‌نته‌قه ۲ سازمانى ته‌بليغاتى ئيسلامى مه‌حكوم و راي قه‌تعى دراوه و جيټى قسه نه‌ماوه. جيټى ورد بونه‌وه به كه كارناسه (عه‌لى بيانى فه‌ر) له راپورتي ۸۱/۱۰/۳ خوينا، به پتي نامه‌ى ژماره‌ى ۳/۲۳۵۱۳ مورخه‌ى ۷۹/۵/۲۰ كه تاريخى ئيمزاكه‌ى ۷۹/۷/۲۶ به كه له لايه‌ن سازمانه‌وه به تيرازى ۱۰۰۰۰ دانه ئيجازه‌ى چاپى نه و قورئانه كوردى به به بلاوكى ناداب له چاپخانه‌ى جيهان له مه‌شه‌هد، نه‌ملاولا دراوه، هه‌روا راي گه‌ياندوه كه غه‌يره موجاز، له چاپخانه‌ى پيروز و هه‌ندى كهس له م لا و له ولا له چاپ دراوه و له جه‌له‌سه‌ى ۸۱/۹/۲۵ له قوم نه‌وه‌يان راگه‌ياندوه و كارناس رايگه‌ياندوه نه و قورئانه به زمانى كوردى ۴ جار له تيرازى ۵۰۰۰ و ۳ جار له تيرازى ۱۰۰۰۰ جه‌لد، كه به تيكر له ۵۰۰۰۰ نوسخه له چاپ دراوه و سازمان مه‌جبور بووه به پتي سه‌نه‌دى كه تبي ديان به و په‌نجا هه‌زار چاپ كراوه دا بنى و هه‌روه‌ها كارناسى ناو براو نه‌وه كه واتاى ئايه‌تى ۶ سوره‌ى مائيده له بابه‌ت وضو و ده‌سنويزه‌وه له چاپى نه‌وه‌ل به پتي بيروپر و اى موترجيم ئاغاي دوكتور محمه‌د صالح ئيبراهيمى (شه‌پول) ئوستادى زانكوى تاران كه نه‌هلى ته‌سه‌نونه، له چاپ دراوه و له چاپى دوه‌مدا، واتا كه‌ى گور دراوه و له گه‌ل چاپه كه‌ى نه‌وه‌ل به ك ناگرته‌وه به مافى و يراستاران نه‌بووه كه خويان به ناو به موحه‌قيق داناوه، نه‌وان، نه شه‌رعن نه قانونه‌ن حه‌قى ده‌سكارى واتاى نه و ئايه‌ته‌يان نه‌بووه و له باتى نه‌وه‌ل خويان به شيوه‌ى بيروراى خويان قورئانان ته‌رجه‌مه بكر داى نه ك ده‌س له سه‌رمايه‌ى فيكرى موترجيم به‌دن. عه‌لى بيانى فه‌ركناسى ره‌سمى وه‌زاره‌تى دادگوسته‌رى ريسته‌ى كيټب و كيټب‌دارى ۸۱/۱۰/۳ ژماره‌ى نامه ۸۱/۵۴ مور و ئيمزا.

نخشه‌ی کوردستانی گه‌وره

کوردستان و نەتەووەی کورد: پاشکۆ :

بۆیە کە مجار لە ساڵی ۴۰۱ی بەر لە دایک بونی عیسا مەسیح گزنفون سەرداری یۆنانی کاتی بە ۱۰ هەزار سوارەووە لە کوردستان بە دەستی کورد تی شکاوه، ناوی کوردو کوردستانی هیناوه.

□ ئورو پائیان کوردستان بە سویس ناودەبن.

□ میژوزانان کوردستان بە سەرزەوی شوجاعان و دلیران ناو دەبن.

□ پان و بەرینایی کوردستان ۴۰۸۲۹۲ کیلومیتەر زیاترە، کە لە نیوان دەوڵەتی تورکیا، ئیران، عێراق، سوریه و ئاسیای ناوەراست (شورەوی بەرو) دابەش کراوە.

□ ۲۸ تا ۳۲ ملیون کورد لە کوردستان دەژی، لە تورکیا ۱۴ تا ۱۸ ملیون، لە عێراق ۴ تا ۵ ملیون لە ئیران ۶ تا ۸ ملیون، لە سوریه یەک و نیو تا ۲ ملیون لە ئاسیای ناوەندی یەک تا ۲ ملیون کورد هەیه.

□ لە لوبنان ۲۵۰۰۰۰ تا سی سەت هەزار لە کووەیت ۱۱۳۰۰۰ تا ۲ سەت هەزار، لە فەلەستین ۶۳۰۰۰ لە ئوردون ۶۳۰۰۰، کەس، لە میصر، مەدینە و مەکه زیاتر لە ۵۰۰۰ کەس، لە پاکستان ۲۱ ئاوابی کوردنشین لە کووەیتە دەژین: کوردی زۆریش لە کوردیچال، حەسەنکیف، کەلات، نورو... لای دەریای خەزەر دەژین.

□ لە ئەفغانستان، هیرات، کابول کورد هەیه. کوردانی کۆچەر لە ئوروپا و ئەمریکا زیاتر لە ۵۰۰۰۰ تا ۷ سەت هەزار، لە سوئید ۱۶۰۰۰ تا دووسەت هەزار کورد هەن.

□ کورد نەتەووەیەکی ئارییە کە زیاتر لە ۵ هەزار سال بەر لە زاین لە مەلەندی خۆر هەلات کە

۱ - لە کووەیتە و پیشین ۵۶۴ بێ ماله، لە شارسی ۳۳۸ بێ ماله، لە شارچاخی ۲۳۷ بێ ماله لە شاری لورالانی ۱۱۲ بێ ماله، لە شاری قەلات یا کەلات ۴۴۵ بێ ماله، لە شاری خاران ۱۰۹ بێ ماله، لە مەکران ۲۷۸ بێ ماله، کە بە تیکرا زیاتر لە هەشت هەزار بێ ماله، لە پاکستان دەژین. بەریز میرگول، نەصیرخان لە میژوی بە لوجستان ج ۲ - چاپی کووەیتە دا نەنوسی: میر عبدالعزیز خانی کورد و میرالواھیدخان سەردار هوزە کانی کورد، لە بە لوجستان، کوردە کانی بە لوجستان و پاکستان و هەریمی خاش لە ئیراندا، بە زمانی بە لوچی قسە دە کەن، بەلام کوردی قوچان و دەزە گەزو... کە زیاتر لە ۲ ملیون بە کرمانجی سەرو، بە زمانی کوردی دە ناخوین: سەرچاوه: گرشەوی کوردستان: کوزانی فەرھەنگی زمانی کوردی چاپی ۱۳۵۹ی هەتاوی و ۱۹۸۱ زاینی نوسراوی (شەپۆل) لاپەرە ۴۲ و ۴۳ و ۴۴ تا ۶۴.

ئیسٹالئی دهژی، نیشته جی بووه.

□ ۸۱ سال بهر له زاین کورد حوکومه تیکی به ناوی ماد، دامه زرانده و پیته خته که ی همه دان بووه که ئیسٹا به شی له ئیرانه.

□ له سالی ۱۹۰ مه لبه ندی کوردستان به تاییهت به شی شاره زور (سوله یمانی و هه له بجهی سوتاو به دهس صه دام: هیرو شیمای کوردستان، یانی له هه ولیره وه تا هه مه دان که وتبووه بن دهستی رومیان،

□ له سالی ۶۳۹ ی زاینی دوا ی راوانانی رومی و یونانیان و ئازادبونی کوردستان نه ته وه ی نه جیبی و خودان بروای کورد به دل و داو، دینی پیروزی ئیسلامی وه رگرت.

□ زور یا شاره زور له جنوبی خو ره لاتی سوله یمانی دایه، شاره زوری (شمس الدین محمد بن محمود حه کیمی سه ته ی ۶ و ۷ مانگی دانهری (نزهة الارواح و روضة الافراح) خزمی سوره وردی (سوه وردی شیخ اشراق) شیخی شه هیده و شرح و راوه تی له سهر (تلویحات و حکمة الاشراق) ی شیخی ئیشراق نوسیوه، هه روا کتیبی (الرموز والامثال اللاهوتیة فی الانوار المجرده الملکوتیة) ی نوسیوه که (شیخ علی کوری محمه د ناودار به مصنفک که له ۸۷۱ ی مانگی وه فاتی کرده، شرح و راوه تی داوه و پهیره وی ریازی ئیشراق بووه، زانایانی شاره زور نه وه زورن له ژماره ناین:^۱

□ له چریکه و چیرۆک دایه که (قوقنوس: قه نهس) ^۲ مه لیکه، جوان و ده نگ خوش و نه خشیلکه، دنوکی سپی هه به که شه ست کونی تیدا یه و له سهر چیا یه کی به رزو بلیند رو به باده نیشیو ده نگه ده نگی سه یرو عه جبات له دنوکی یه وه، دی، ده لین: هه زار سال. دهژی، جاکاتی هه زاره ی ته واو کرد، نیشانه ی مهرگیه تی و دی پوش و پلاشی زور کوده کاته وه و له سهری ده نیشیو دهس ده کا به خویندن تا مه ست و مدهوش ده بیو باله کانی لیک نه داو ئاگری له باله کانی ده بیته وه و ده که و یته نیوگژو گیا ئاگر، تی بهر بووه که و له نیو ئاگری خویدا ده سوتیو له بول و خو له میشی خویدا هیلکه یه که به دی، دی و له و هیلکه ش قه قه زی دیکه، په یدا نه بی. ده لین: نیرینه ی نیه و موسیقی یان له ده نگ و ئاوازی نه و مه له هه لگر تووه.

۱ - بروانته کتیبی زریزه ی زیرین نوسراوی شه پوئل، په ره ی ۱۶۱ تا ۱۵۵ چاپی ۱۳۷۲ ی هه تاوی و زانایانی کورد، نوسراوی (شه پوئل) بهرگی ۳ لا په ره ی ۸۰ تا ۱۰۰ که حروف چینی کراوه.

۲ - قه قه ز: بالداریکی خه یالیه، ده لین: ده خوینی و بال لیک نه دا، ئاگرده گری و ده سوتی، شتی ته واو سوتاو - هه نبانه بورینه: قه قه ز.

له نیوان چریکه و چیروکی نه‌ته‌وه‌ی ره‌سهن و نازاو کولّ نه‌ده‌ری کورد و ئهم مه‌له،
 نه‌توانین شه‌باهت ببیننه‌وه، چونکا ئه‌و په‌له‌وه‌ره بی‌وینه، چه‌ندین جار له نیو تاگری خویدا
 سوتاوه و دوباره سه‌ری هه‌ل داوه‌ته‌وه، کوردی، به‌ش خوراو، له‌ت له‌ت کراویش تا ئیستا له
 لایهن داگیرکه‌رانه‌وه له هه‌ر مانگ و کژو سال و سه‌ری سالدا، وه‌ک که‌وه‌ر بریویانه‌ته‌وه و چینه
 گهنج و لاوه نازاو نیشتمان ویست و نه‌ترسه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی نه‌جیب و بی‌که‌س و دابه‌شکراوی
 کوردیان قه‌لت قه‌لت کردوه و به‌ره به‌ره و چین چین بریویانه‌ته‌وه و نه‌جنن نه‌نجیان کردون و له
 سیداره‌یان داوون و له سه‌ر خاکی باو باپیرانی خویان نابودیان کردون، به‌لام وه‌ک که‌وه‌رشین
 بو‌نه‌ته‌وه و خوازیدی کردون، کوردیش خوی گوزیوه‌وه له راست دژودوژمنان و داگیرکه‌ران
 ره‌ق راوه‌ستاوه و به‌م ئایه‌ ته‌عه‌مه‌لی کردوه: ان‌الله لا یغیر واما بقوم حتی یغیروا مابانفسهم له
 هه‌مان کاتا چاوی له‌وه بو‌وه، که‌ خوا روژیک تولّی بستینه‌ته‌وه و سه‌رکه‌وی جائه‌وه به، کولّی
 نه‌داوه و پشتی به‌ خواو هیژو بازولّی روّله، نازاو نه‌به‌زه‌کانی خوی به‌ستوه، بو‌یی کورد،
 ده‌لّی: (خوا تولّی بزنی کولّ له بزنی شاخدار، ده‌ستنی) خودایش فهرمویه‌تی: [وکذک نجزی
 الظالمین] ئابا بزنانین وایه خوا بو‌مان تولّ ده‌کاته‌وه یا تولّی ئیمه‌ی ساندو‌ته‌وه

ئیمه‌ ئه‌ گهر له باری دینی و خودایه‌وه بروانین و ورد بیر بکه‌ینه‌وه ده‌زانین، نه‌ته‌وه‌ی
 کورد به‌ دریزایی ژیانی خوی به‌ تاییه‌ت دوا‌ی ئیسلام خزمه‌تی زووری به‌ فهره‌نگ و عیلم و
 زانین کردوه و بو‌پته‌و کردنی بنچینه‌ی عیلم و ته‌مه‌دونی ئیسلامی نه‌خش و روّلی زور‌گرینگ و
 به‌رچاوی هه‌بو‌وه و هه‌یه، ئه‌وه‌یه ئیمام محمه‌د غه‌زالی ئهم فه‌یله سوفه‌ عارفه‌ گه‌وره‌ی دنیا‌ی
 ئیسلام فهرمویه‌تی: فهره‌نگ و عیلم و زانینی ئیسلام له سه‌ر چوار ستون دانراوه که‌ سی له‌و
 کولّ که‌و ئه‌ستونانه: عوله‌ماو زانایانی ناوچه‌ی ئامید، شاره‌ زور و دینه‌وه‌رن که‌ کوردن، ئه‌ گهر
 خوازانایانی ئه‌وسی هه‌ریمه (کوردنشینه‌ی) به‌ ئیسلام نه‌دابایی فهره‌نگ و عیلم و زانینی
 ئیسلامی ئاواپه‌ره‌ی نه‌ده‌گرت و نه‌ی ده‌توانی ئاوا قه‌وام و ده‌وامی هه‌بی،^۲ ئه‌مه‌ شایه‌دیکی
 گه‌وره‌یه، بو‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد، بو‌وینه (عبدالسلام ماردینی) که‌ ماموستای زانکوی ئه‌زه‌ری
 قاهیره بو‌وه عیلمی ریازی له ده‌سیا وه‌ک میو و ابو‌وه و زانینی شیمی داهیناوه، یا ئه‌بو‌حه‌نیفه‌ی

۱ سوره‌ی نه‌عراف ئایه‌تی ۴۱.

۲ - خدمات متقابل چاپی اول نوسراوی ئوستاد موته‌هری چاپی سالی ۱۳۶۱ په‌ره‌ی ۱۲۰ تا ۱۱۰ و کتیبی
 زیره‌ی زیرین نوسراوی (شه‌پول) په‌ره‌ی ۱۶۱ تا ۱۵۵.

دینه و هری که گیاناسی گه و ره بووه و عیلمی شیمی داهیناوه یا محیدین خهلاتی که عیلمی ریازی زورچاک زانیوه و له دانانی ره سه دخانهی مهراغا به شدار بووه، یا (ابن رسول) ساوجلاغی و عهلامه که ماله دین ههولیری و ئیمام نه و رحمان خازینی که عیلمی ریازی له دهستاندا وهک میو و ابووه، دیاره: نه مرو دینا له سه زانینی ریازی دهسوری. یا (ابن جنی) داهینه ری (فقه اللغة) یا (ابن صلاح) شاره زوری. میژو دهلی: چوار کتیب له دنیای ئیسلامدا بنه رهن بو و یژه و ویژه وانی له زمان و نه ده بی عه ره بیدا که دوانیان: ۱ - نه وادر ۱۲ الادب الکاتب نوسراوی زانایانی کورده: که نه بو عهلی قالی دیار به کری و (ابن قتیبه دینوری) دایناون. له خواناسان که سانیکی وهک (تاج العارفین) نه بولوه فای کورد که حه کیم سه نایی له په سه ندی دا فرمویه تی: [قرنها باید که تا از پشت آدم نطفه بی - بو الوفای گرد گردد یا شود (وَسِ قَرْنِ) یازاتیکی وهک شیخ شه هابه دین سوهره و وردی پیری ده ستگیری سه عدی شیرازی که سه عدی له بابهت نه و زاته وه فرمویه تی:

نه از سعدی از سهروردی شنو	[مقالات مردان زمردی شنو
دواندرز فرمود بر روی آب	مرا شیخ دانای مرشد شهاب
دگر آنکه در جمع بدین مباش	یکی اینکه در نفس، خودین مباش

له فه لاسیفه زاتیکی وهک شیخی ئیشراق، شیخ شه هابه دین سوهره و وردی کورد. له ئومه راو حاکمان: زاتیکی وهک سه لاهه دین نه یویی، له سه حابه ی پیغه مبه که سیکی وهک (جابان) جاوانی کوردی و نه بو به سیری کوری که دوا ی ئیمان هیئان نه بو به سیر چو ته چپای (ذوالمروه) و له یویه زوری بو کاروانیانی قوره یشی کافر هیئاوه و بو ته هو ی له غو کردنی ماده کانیه پیمانی حوده بیسه که به دژی ئیسلام بووه. نه وه یه، خواله قور ئاندا نه ته وه ی کورد به (اولی باس شدید) ۱ ناو نه باو عهلامه (سید محمود) ئالوسی له ته فسیری (روح المعانی) دا له ته فسیری ئایه تی ۱۶ سوره ی فتح که له بابهت کورده وه بو پیغه مبه (د-خ) به خه لات هاتو وه فرمویه تی: [وبالجملة ان الاکرام مشهور بالباس] خاوه نی ته فسیری (ابن کثیر) فرمویه تی له پیغه مبه ره وه نه قل کراوه: مه به ست له (...اولی باس شدید) هو زی کاله موینه که کوردن و

بارزانی^۱ جا چونکا نەتەوێ کورد دڵ و دەرونی خوێ لە بەر نوری خودا راگرتووێ خواش نوری خستۆتە نێو دڵ و مێشک و هەناویان، دیارە عیلم نۆرە کە پێغەمبەر فەرمویه تی: [العلم نور یقذفه الله فی قلب من یشاء] جاکاتی جوان بیر بکە بنەوێ، کورد کە خوێ گۆری و لە راست دژو دوژمنان راوہستاو داوای مافی رەوای خوێ کرد، پشتی دا بە پشت یە کترینەو و یە کێ گرت تا مافی خوێ بە دەس بێنی، کەچی یە کێ وەک بومدین لە ئەلجەزایر کە هەشت سالی شەری کرد، بە سەر بە خوێی گەیی، چاوی هەل نەدەهات کورد لە رۆلە کانی سەلاحەدین^۲ بە ما فی رەوای ئینسانی و ئیسلامی خوێان بگەن، ئەو بو خوا تۆلە کوردی و الی سەندەوێ کە دەسی دەنا پسایی خوێ و نەجاسەتی خوێ دەخوارد، چونکا تاوانباری دەرجە یەک بو، بو لە نیو بردنی راپەربینی ۱۹۷۵ی کورد، شای ئیرانیش^۳ بە تف و (الله اکبر) و تنی مندالانی مەعسوم و بی تاوانی ئیران و کوردستان دەرکراو بە ئاوارەیی گۆری گوم کرد، صەدام حوسەینیش کە هەلەبجە: هیروشیمای کوردستان و ناوچە کانی دیکە کوردستانی بە بۆمی شیمیایی و بە بۆمی خەردەل و بۆمی سیانور ئاگر داو کانی ناوچە کانی کوردەواری بە سیمە تنوگرت و کوردی کوشت و ئاوارە هەندەرانی کردن و بەناوی ئەنفال شەرت و گومی دە کرد و کوردی نابود کرد، خواش بەو دەردە بردوێ کە هەر رۆژیکی مەرگ و تۆپینە و بە زیندویی بوگەنی کردوێ.

دیارە دەبی بزانی و پرومان هەبی کە لە مە و لاش هەر کەس و هەر زالم و مارزیک یهوی زولم و زور لە کورد بکا خوا بە دەردی ئەو زالمانی دەبا (و كذلك نجزي الظالمين) کەلامی خودایە، ئەمە لە بارە دینی و خوداییەو، بەلام لە باری ئینسانیشەو، بە پشتیوانی خوا و ئینسانە مروّف دوستە کانی دنیای ئازاد و مروّف خو شەو بست و بە یارمەتی رۆلە ئازاد نەبەزە کانی کورد و چینی خاوەن فەرھەنگ و گەنجان و لاوانی روناک بیرو ژیری نەتەوێ کورد،

۱ - ئەلقاموش، نزە و پیتی جیم الاصابة فی تسمیر الصاحابە: حافظ ابن حجر عسقلانی، نەقل لە تەفسیری روح المعانی نوسراوی عەللامە ئالوسی ج ۲۵ چاپی ۴ بیروت ۱۴۰۵ی مانگی و ۱۹۸۵ی زاینی پەرە ۱۰۴ و ۱۰۲ لە واتای نایەتی [... الی قوم اولی باس شدید] نایەتی ۱۶ سورە فەتح و تەفسیر ابن کثیر، پەندی ئەمثالی قورئان نوسراوی (شەپۆل) پەرە ۱۱۹ تا ۱۵۴ چاپی تاران سالی ۱۳۶۲ی هەتاوی و زیزەزی زیرین نوسراوی محەمەد صالح ئیبراھیمی (شەپۆل) پەرە ۱۶۱ تا ۱۵۵.

۲ - دیارە ئەگەر سەلاحەدین نەبوای ئەنانت ناوێ عەریبە کانی وەک مَلِك حَسَن، انورسادات، صدام حسین، تەقی و حسنی مبارک و تەقی و احمدو محمودو... دەبوێ: مارشەمعون، سرکس و ... ئیتر دینە کەش چی بە سەرھاتووێ خوا دەزانی

۳ - حەمەرەزا پەهلەوی دەرکراو.

حوکومه تیک ساز دراوه که له باری دادگه ری و برابه تی و یه کیه تی و به رابه ری له خوره لاتی
ناوه راست دا نمونه و بی وینه یه، چونکا مافی هه ر تیره و هوز و نه ته وه و دین و مه زهه ب و مافی
هه چین و توژیک دیاری کراوه و ده ولت به شیوه ی دیموکراسی و به باشترین شیوه له م
ناوجه دا به ریوه ده بری، چونکا نه ته وه ی کورد عه مه ل به ئایه تی [ان الله یا امر بالعدل و
الاحسان...] ای ده کاو به پی ئه م ئایه ته ش [ان الله لا یغیر و ما بقوم حتی یغیر و ما بانفسهم] خوی
گوریوه و به ره و پیش ده روا، به یارمه تی خوا و ئینسانه مروف دوسته کانی دنیا و خوشیان به بیرو
ژی ری لینه ویون ولی براون، یه ک بن و برابن و پشت بدن به پشتی یه که وه تا زوتر و ئاسان تر به
ئاوات و ئاره زوی مروفانی و مافی ره وای ئینسانی و قورئانی و ئیسلامی و مافی مروفانی
بگه بن و تی گه یشتوین و پی گه یشتویشین. (شه پوگ).

دو گولی گهنم و قه له م پیو ده لی عیلمو بی
خوت که برسی، بوچی دوژمن پی بژین لیره و له وی
داری ئالاکم وه کو چه قلیکه بو چاوی عه دو
هه ر دلی، خوشی نه وی، ره بی وه به ر خه نجه ر که وی
لاوه کان ناموسی، سی ملیونه ئه و ئالایه تان
گیان بدن بو ئه و ناموسه تان له منو که وی

ئازادی خوازی:

زولم و زوری تورکی عوسمانی وای لە کورد کردبو لە ساڵە کانی ۱۹۱۲ سەرۆک هۆزە کورده کان نهک ته نیا رقیان له سواری حه میدی و تورکی عوسمانی ههستابو، به لکو به ئاشکرا و بی ترس ده یان وت: ئیمه له شهری بالکاندا و له شهری روس و تورکدا یارمه تی روس نه ده یین و به راشکاوای داوای ئازادی کوردستانیان ده کرد و روژبو روژ ریکخراوه ی کوپ و کوومه له ی رامیاری به نهینی و به ئاشکرا پیک ده هات و ئاگاداری نامه یان به دژی تورک بلاوده کرده وه بووینه (ئه ف خو له خو لی ئه مه یه....) یاده یان وت: تورک به هیچ جوړیک به ریوه بردنی کوردستانیان له باردانیه، هه ره ک م. س. لازه ریف باسی ده کا ئه م ئیعلاناتانه له نیوخه لکدا بلاو ده کرایه وه له چوار گوشه ی کوردستان ده نگه دابوه وه، زوربه ی ئه و به یان نامه نه له کوردستانی باکور و له کوردستانی سه ره به ئیران بلاو ده کرایه وه و زور جاریش ده نیردرایه ته کیه و خانه قاکانی ناوچه ی بارزان و له ویوه بلاو ده کرانه وه.

هه ندیکیش ده سیان کرد به دانانی کوومه له ی رامیاری و ئورگانیشیان بو ده ر برینی بیزو رای خو یان له چاپ ئه دا بووینه (کوومه له ی هیفی: فه قی و خویندکارانی کورد (روژا کورد) یان له پالدا بلاو ده کرده وه و زوریش کارابو، له دوای ماوه یه ک ناوی روژا کورد، گوپردرا به (هه تاوی کورد) ئه وسه به (ژین). (هیفی کورد) ناوئرا، ئه و

۱ - بروانته صدیق الدملوجی اماره بادینان لاپه ره ی ۹۵ به نه قل له کوردستان نوسراوی دوکتور مه زه هر

ئه حمه د له سا له کانی شه ری یه که می جهانی چاپی ۱۹۷۵ به غدا لاپه ره ی ۳۴

روژنامه تاجه‌نگی یه‌که‌می جیهانی به‌ژیانی خو‌ی دزیژه‌ی، دا. به‌لام له‌کاتی شه‌ردا تورکی عوسمانی به‌بیانوی شه‌ر نه‌ندامانی (هیفی کورد)ی ره‌ پیچه‌ک‌دا هه‌ر له‌و سالانه‌دا کۆمه‌له‌ی به‌رزوی و پیشکه‌وتنی کورد به‌هوی شیخ‌عبدالقادری گه‌یلانی زاده‌ ناودار به‌غه‌وئی ثانی و نه‌مین به‌درخان و شه‌ریف پاشا، دامه‌رزای، به‌لام تورکه‌لاوه‌ ره‌گه‌ز په‌رسته‌کان کاریکی وایان کرد به‌ر له‌شه‌ر نه‌و کۆمه‌له‌هه‌روا په‌نه‌یی کاربکا.^۱ هه‌روا کۆمه‌له‌ی ئیستخلاصی کوردستان سازدراو روشمی یه‌ک‌گرتنی کوردو سه‌ربه‌خو‌یی کوردستانی به‌رز کردبوه‌وه و هه‌ر له‌سالی ۱۹۱۲ کۆمه‌لی (جیهاندانی)^۲ له‌کوردستانی ئیران، دامه‌زرا ئه‌م کۆمه‌له‌ده‌یویست خه‌باتی نه‌ته‌وه‌ی کورد به‌زیازیکی راستا به‌ری‌و له‌چوار چیه‌وه‌یه‌کی یه‌ک‌گرتو، کۆبکاته‌وه.^۳ کۆمه‌له‌و روناکبیرانی کورد زوریان‌گرینگی به‌خویندن نه‌دا به‌تایه‌تی له‌نیومندال و می‌رمندال و گه‌نجان و لاواندا، له‌گه‌ل په‌ره‌دان به‌زمان و فه‌ره‌نگ و نه‌ده‌بی کوردی بو‌وینه (خه‌لیل خه‌یالی و عبدالرزاق به‌درخان) خه‌لیل خه‌یالی بو‌ه هوی دانانی (کۆمه‌له‌ی بلاو کردونه‌وه‌ی خوینده‌واری کورد) که‌به‌رله‌شه‌ر فی‌رگه‌یه‌کی تایه‌تی له‌ته‌سته‌مبول بو‌مندالانی کورد دانا که‌به‌زمانی کوردی ده‌یان خویند و به‌جلکی کوردی ده‌هاته‌سه‌رده‌رس.

ئه‌میر عبدالرزاق به‌درخانیش له‌نیوکوردی ئیراندا و له‌سه‌ره‌تای سالی ۱۹۱۳ له‌شاری (خۆ) کۆمه‌لیکی روناک‌بیری، دامه‌زراند و له‌روژی ۴ی ته‌شرینی ۲-ی سالی ۱۹۱۳ فی‌رگه‌یه‌کی بو‌خویندنی زمانی کوردی سازدا و له‌شاری (خۆ) ئاهه‌نگیکی گه‌وره‌و جوانی سازدا ژماره‌ی یه‌که‌م ده‌سته‌ی شاگردانی نه‌و فی‌رگه‌ ۲۹ که‌س بون، که‌به‌زمانی کوردی ده‌یان خویند به‌ئه‌لف و بیی روسی ده‌یان نویسی،

۱- پروانه دوکتور بله‌ج شیرکو، قه‌زیه‌ی کورد، رابوردو ئیستا که‌یان، چاپی قاهره - ۱۹۳۰ په‌ره‌ی ۵۰.

۲ - مه‌سه‌ست ناسین و زانین و مه‌عرفه‌ و شاره‌زا بونه‌ له‌جیهان.

3 - N.O.Qapn3oB, Mecto HallnoHalbHo - OOB00IIN - Tellbhoru libnkehnr Kypillob b Oopsoe Hapo - Llob Ellnkhero n Cpellhero Cpellhero Boctoka Lipotnb NmHeppann3ma, KahII. Ilhcc. (Peqepat), Moc Kba, 1953, otp.19.

ئی.و. فاریزوف، شوینی بزوتنه‌وه‌ی ئازادی - نه‌ته‌وه‌یی کورد له‌خه‌باتی گه‌لانی روژه‌لانی نزیک و ناوه‌راستدا دژی ئیمبریالیزم، (کورت‌ه‌ی نامه‌ی دوکتوری که‌ی)، موسکۆ ۱۹۵۳، ل ۱۹. نه‌قل له‌کتیپی کوردستان له‌ساله‌... لا په‌ره‌ی ۳۶ دوکتور مه‌زه‌ز نه‌حمه‌د.

زمان و نه ده بی روسیشیان ده خویند، له نیو فیگره که دا نه خوشخانه یه کی بچوکیش هه بو^۱.

روناک بیرانی کورد بووینه (خه لیل خه یالی و عبدالرزاق به درخانه) که وتبونه نه و بیره که ریازیکی تاییه ت دابنن تاناسانتر بتوانن له زاراهه کانی کرمانجی ژورو (بادینان و...) و کرمانجی خوارو (سورانی و...) بوئیزیک بونه وه له یه کتر و به دی هینانی شیوه یه کی یه ک گرتوبو خویندن و نوسینی زمان و فهره نگی کوردی، به باشتین و تانسانترین شیوه که لک و سود و هر بگرن. بووینه نه میر (عبدالرزاق): به درخان له مانگی شوباتی سالی ۱۹۱۳ له ریگای کونسولی روس له شاری (خو) له کوردستانی سه ره به ئیران داوای له روسیا کرد تایوسف نه بگاریو فیج ثوریلی^۲ کوردناسی ناودار بنییره کوردستان، تاله دانانی ریزمان و فهره نگی به زمانی کوردی یارمه تیان بدا، هه روا داوایشی کرد تا به شیکی کوردی له نیودام و ده زگای روژ هه لاتناسی پیتروگراد دامه زرینن به رله شه ریش له روژی ۱۲ مانگی (ربیع الاول) مه ولودی سالی ۱۳۳۲ ی مانگی و ریکه وتی ۸ ی شوباتی ۱۹۱۴ ی زاینی کوواری کوردی - تورکی بانگی کورد به هوئی جه ماله دین بابان له به غدا بلاو کراوه ته وه و ۳ ی ژماره ی لئی چاپ کراوه که به تیکرا ۷۲ پهره نیانی هه ژماره ی ۲۴ لاپه ره بووه^۳.

له یه که می ثابی سالی ۱۹۱۴ له جه نگی یه که می جیهانی تورکی عوسمانی دوا ی روژیک شهر به دزیه وه له نه سه ته مبول په یمانی هاوکاری شهر ی له گه ل نه لمان به ست و خه ریک بو به ته واوی بچیته پال نه لمان له شه ردا، له و کاته ناسکه دا (فیرمه نی) سه روکی به شی سیاسی و هزاره تی ده ره وه: (هه نده ران) ی نه لمانی نازی

۱- پروانه م. س. لازه ریف سه رچاوه ی به رو به نه قل له کوردستان له... نوسراوی دوکتور مه زهر نه حمه د لاپه ره ی ۳۸ سه رچاوه ی به رو.

۲- ثوریلی (۱۸۸۷ - ۱۹۶۱) خه لکی سو فیه و یه کیکه له وزانا پایه بلیندانه ی که دلسوزی کوردبون و زور دلسوزانه پایه خیابن به کوردیناسی داوه و له سه ر پیشنیاری ثوریلی به شی کوردی له ناموزشگای روژ هه لاتناسی لقی لینینگراد، دامه زریندرا. نه قل له کتیبی کوردستان له... نوسراوی دوکتور مه زهر نه حمه د سه رچاوه ی به رو.

۳- له سالی ۱۹۱۳ مه لیک مه حمود به رزه نجی دلسوزانه تیکوشاوه تاله گه ل کامل به گ و حوسین به گی کورانی به درخان پاشا بو نازاد کردنی کوردستان له بن چنگی تورکی عوسمانی ده وله تیکی فیدرال دامه زرینن و مه لیک مه حمود له و باره وه ته نانه ت نامه ی بو روسیا نوسبو^۵.

له راپورتیکی نه‌ینی زورگرینگی خویدا که له روژی دوهمی کانونی یکه‌می سالی ۱۹۴۱ی زاینیدا نویسیویه‌تی ده‌لی: نه‌گه‌ر له ترسی راپه‌رینی نازادیه‌خوازی نه‌ته‌وه‌ی کورد نه‌بوایی حوکومه‌تی تورکیا به ته‌واوی و به‌ناشکرا ده‌یدایه پال نه‌لمان، که‌چی کوردی دلسوز: به‌قورئان و ئیسلام، خوئی بو نازادی خوئی راپه‌ری به‌لام به‌سودی تورکی عوسمانی خوئی کرده‌قوربانی، که‌سانیکی وه‌ک مه‌لیک مه‌حمود به‌رزنجی به‌وه‌موه سواره کورده چاپوک سورانه‌وه له هوزی جاف و هه‌مه‌وه‌نده‌وه بیگه‌ره تا... که‌له خزمه‌ت نه‌ودا هاتبونه شاری سه‌قز که‌یارمه‌تی تورکی عوسمانی بده‌که‌چوارسال شه‌ری به‌عه‌مد خسته کوردستان و موکریان و کرماشان و سنه و بانه‌و سه‌قز و بوکان و میانداو، ورمی و شنو، گشت کوردستانه‌وه که‌چی روژنه بو هه‌زار تمه‌ن پولی سپی و زیوو زیرولیره به‌ناوی کو‌مه‌گ به‌جه‌نگی تورکی عوسمانی دژی روس و کوفر به‌زور یا به‌خوایشت له‌خه‌لک نه‌ستینن یا به‌هانه به‌گه‌وره پیاوانی کورد نه‌گرن و نه‌یان کوژن، بو نمونه پانزده که‌س له سه‌رانی هوزی جاف و هه‌مه‌وه‌ند که‌له خزمه‌ت مه‌لیک مه‌حمود هاتبونه یارمه‌تی عوسمانی به‌ده‌سی عه‌باس به‌گی عوسمانی به‌ئیع‌دام مه‌حکوم کران و له حوزوری مه‌لیک مه‌حمود درانه به‌ر توپ و شه‌هید کران، که‌به ته‌قاندنی توپی یه‌که‌م ده‌که‌سیان شه‌هید کران و له پاشان عبدالرحمان سالار کوری میرزا فه‌تاح قازی تکای له عه‌باس به‌گ کرد تائه‌وانی تر نه‌کوژی، که‌یه‌کی له‌وانه‌ی له به‌ر توپی عه‌باس به‌گدا بو، بو کوژبان تا‌غا ساله‌ی ره‌نگه‌زینان بو، که‌به‌تکای سالار بونه شه‌هیدی زینده.

مه‌لیک مه‌حمود هه‌رپیشی ده‌خوارووه، له و سه‌رده‌مه‌دا، نه‌یویست کاری بکا. تازه‌حه‌زره‌تی (شیخ حیسامه‌دین و شیخ نه‌جمه‌دین) له بیاره‌وه بو‌جیه‌اد له‌گه‌ل روس و کوفر دا له بیاره‌وه گه‌یشت بونه بانه، به‌وه‌موه‌وه مریدو مه‌نسوبانه‌وه دوسالی ره‌به‌ق به‌م هوپه‌وه شه‌رو مال ویرانی که‌وته بانه‌و سه‌قزو بوکان و مه‌هاباده وه^۲

۱- تیزی دوکتورای سه‌ید عزیز شه‌مزینی گه‌یلانی‌زاده لاپه‌ره‌ی ۲۶۷ تا ۲۸۶ به‌نقل له‌کتیبی میژو، نوسراوی دوکتور که‌مال مه‌زه‌هر نه‌حمه‌د په‌ره‌ی ۲۱۸ چاپی به‌غدا سالی ۱۹۸۳ از.
۲- بروانته، وه‌حشه‌تی سه‌قز لاپه‌ره‌ی ۱۹ تا ۴۴ چاپی ۱۳۳۲ی هه‌تاوی تاران نوسراوی ته‌یمورزاده.

هەر وه ک میژ و دەلی: زۆر بەی لەشکری شەرکەرەکان کورد بون بیجگە لە سوارەیی حەمیدییە کورد، لەشکری نۆیەمی ناوچە ئەرزه روم، لەشکرگەدەییە ناوچەیی سیواس، لەشکری یازدەیی ناوچەیی ئەلعەزیز ولەشکری دوانزەیی ناوچەیی موسڵ کورد بون، دەلین: لە هەژدە (۱۸) هەزار سوارەیی کوردی لەشکری سییەم (۲۸۰۰) کەسیان ما و باقی کورە کورەیی کورد بوو قوربانی قیل و تەلە کە بازی تورکی عوسمانی بە داخەووە کورده کان لەباتی ئەو هی بین بە کۆمەگای کوردی ئێرانەو، کە بەر لەو هی لە ئابی ۱-ی ۱۹۱۴ جەنگی ۱-ی جیهانی دەس پی بکری و بەر لە هیرشیی تورکی عوسمانی و ئەلمان لە ۲۹ی تەشیرینی یە کەمی سالی ۱۹۱۴ بوسەر روخانە کانی بەری روسیای دەریای رەش لە سەرەتای شەری یە کەمی جیهانیدا لە روژ هەلاتی نیزی کدا، لە کوردستانی سەر بە ئێران چەن جار یک شەر گە یشتە رادەیی تە فینەو، بویی لازە زیف دەلی: یە کەم تە قەیی شەر لە مەیدانی روژ هەلاتی نیزی کدا لە کوردستانی ئێران بەرز بوو، چونکا بە ریتانیا و روسیا کە بە نیو بو دا مرکاندەو هی راپەرینی مەشروتە لە ئێراندا لە سالی کانی ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۱ خویان خزان د بوو ئێران و هەندی لە ناوچە کانی باکور و باشوری ئێرانیان داگیر کردبو و هیژە کانی خویان تا دەس پی کردنی شەری یە کەم جیهانی لەو ناوچانە دار اگر تبو تەنانت لەشکری روس تاشاری خو، هاتبو، عبدالرزاق بە درخان فیگرگی خۆیندنی بە کوردی لە خو دامەزراند بو و روژنامەیی بە کوردی بلاو دە کرد و سەمکوی مەزنیش خوئی نامادە کردبو تاساز و بەرگی راپەرین بو ئازادی کوردستان نامادە بکا و لە دواییدا کە تا هەشت هەزار کەسی لە سوارانی چاکی هەرکی، شکاک، زەرزا و سەیدو شیخ و مەلای لە دەور تالا و ئەویش هەرلە سەرەتای سالی ۱۹۱۱ی زاینیدا بە دژی ریژی می قاجار لە ئێران راپەرین و تەنانت لە شاری ورمی بو پەرەدان بە زمان و فەرەنگی کوردی، بلاو کردنەو هی کوواری کوردی بە ناوی کوردستان کە بە وینەیی مانگانە لە لایەن عبدالرزاق بە درخانەو لە شاری خو بلاو

۱- بروانە خولاسەیی تاریخی کورد و کوردستان چاپی قاھیرە لا پەرەیی ۲۷۴ نوسراوی ئەمین زەکی کە خوئی لە زانا و ئەفسەرە شارەزا کانی لەشکری عوسمانی بوو - کوردستان نوسراوی دوکتور کەمال مەزھەر ئەحمەد سەرچاوەیی بەر و لا پەرەیی ۵۴.

ده کراوه له سالی ۱۹۱۲ خوی له ورمی به نهستوی گرت، دوی نهوهی که عبدالرزاق به درخان له لایه ن روسه وه دورخرایه وه و کوواری کوردستان تاسالی ۱۹۱۴ به زمانی کوردی و تورکی بلا وه کرایه وه. سمکوی مهزن خویشی له سالی ۱۳۴۰ ی مانگی و ۱۹۲۱ ی زاینی له شاری و رمی به هوی موفتی نه عزم: عه للامه ی زانا و ناودار شیخ محمه د قزلجی: (تورجانی زاده) روزنامه یه کی به ناوی روزنامه ی کورد، که نورگانی راپهرین بو بلا وه کرده وه روسیا له ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۵ له شهری ساری قامیش که تورکی عوسمانی تیشکاند ئیتر تووانیان ۹۰هه زار کهس له هیزی تورکی وه سمانی بکوژن و بگرن و پرونه (وان، نهرزه روم. موش بدلیس) - تیشکانی تورک له ساری قامیش ریگای ئینگلیسی بو کوردستانی باشوری ئاسان کرد، به ریتانیا، روسیا، ئەلمان و تورکیا له میژ بوچاویان بر ییوه خاکی ئیران، له شهری یه که می جیهانیدا له ۲-ی ته شیرینی دوه می سالی ۱۹۱۴ ده وله تی ئیران بی لایه نی به ره سمی راگه یاندو ئیتر، نه و ده وله تانه له هر لایه که وه به شی له خاکی ئیرانیا داگیر کردبو، نازر بایجان و کوردستان پچر یچر بو، ههرده و له ته ی به شیکی ده ویست و ته نانه ت له مارتی ۱۹۱۵ روسیا و به ریتانیا بو دا به ش کردنی ئیران په یمانیکی نهینان له نیوان خویاندا مور کرد.

جاروس له مه هاباد و ورمی و شنو، تی په ربو و له سالی ۱۹۱۶ دا کرماشانی گرت له ۱۹۱۷ دا ئیران به ته واری که وته دهس روس و ئینگلیس، روس ههروه ک حوسین حوزنی موکریانی دنوسی له شاری رواندز ته نها چهند خانو به ره یه ک نه بی که نه ویش روسی تیدا بو باقی خانوه کانیا ن روخان و تورکی وه سمانیش له ورمی هه ره نه وکاره ی کرد و خه لکی زوری کوشت و جا که وته گیان و مالی برافه له کان و له موکریان و له مه هابادیش خه لکیان به کوشت نه دا و خویشیان هه رکهس

۱ - پروانه گرشی کوردستان لاپه ره ی ۱۱ ژماره ی نو (۹) ره شه مه (نوسان) ۱۳۰۷ ی هه تاوی و ۱۹۹۱ ی زاینی سالی دوه م که ژماره ی ۱-ی گرشی کوردستان له ۱/۳/۱۹۸۱ ی زاینی تا ۹ ژوماژه ی له تاران له چاپدراوه و بلا و کراوه ته وه - ده وله تی کوردی به ریاسه نی سمکوی مهزن روزنامه ی کورد - ی له ۱۳۴۰ داله ورمی بلا و کراوه ته وه، کوردستان دوکتور که مال مه زهر په ره ی ۵۳ و ۵۸.

سه ری بیزواندایی، دوله تیان نه کرد بوؤینه حه مه خانی بانه، حه مه حسین خان سهردار، موزه فره دین خان و گول بابایان لهت و پهت کرد^۱.

روسیا دوای روخانی ریژی می چاروسه رکه وتنی راپه رینی ئوکتوبر له شوباتی ۱۹۱۷ له شهر نه کشایه وه، هه روه ک جاران له هه مو مه یدانه کاند، به کوردستانه وه له جه نگدا بون، به لام کار به دهستانی نویی روسیا له سهر چاره سهر کردنی کوردستان رویشن و هه ولیان ده دا سهرداره کورده کان به ره ولای خویان رابکیشن، ئینگلیس به رله سهرکه وتنی راپه رینی ئوکتوبر حه زی نه ده کرد له ولاته ژیرده سته کانیدا بیته درا و سیی روسیا که به پیی پهیمانی (سایکس - پیکو) به شیکی گه وره ی کوردستانی بو داترابو، جاله به رته وه به ریتانیا رازی بو هه ر به پیی نه و په یمانه کوردستانی با شور بدری به فره رانسه، نه ک خوی، که چی مهلیک مه حمود هه روه ک ره فیک حیل می ده نویی به هه زار سواره وه چووه کو مه کی تورکی وه سمانی و له نیز یک شاری ناصریه له شوعه یبه به گز هیزی ئینگلیسدا چو^۲.

ئینگلیس تامور کردنی هودنه ی (مو دروس) که له ۳۰ ی ته شیرینی یه که می ۱۹۱۸ له نیوان سویند خوره کان و تورکیا مورکرا، هیزی ئینگلیس به شیکی زوری له کوردستانی باشوریدا داگیر کردبو، جاهه روه ک ره فیک حیل می نویی وه لی: «زه مان نه گه ر به دلی کاپیتان نوئیل - ی نه فسه ری به ریتانیا بچوایی به ریوه شکم له وه دانیه که بناغه ی (کوردستانی گه وره) ی دائه مه زراندا، نه مه جوان رونی ده کاته وه که دوژمنی کورد داگیر که رانی راسته و خوی کوردستان، نه ک دووه لی دوره ده ست^۳.

۱- عه لی سیدو گورانی له عه مانه وه تا عیبادیه لاپه ره ی ۲۰۵ تا ۲۰۹ له ... که مال مه زهر نه حمه د سهر

چاوه ی به رو.

۲- ره فیک حیل می یادداشتی به شی - ۱- به غدا - ۱۹۶۵ پهره ی ۵۴ تا ۵۰ - کوردستان له ... دوکتور که مال

مه زهر نه حمه د سهر چاوه ی به رو.

۳- ره فیک حیل می سهر چاوه ی ناوبراو لاپه ره ی ۶۹ - کوردستان له ساله کانی، سهر چاوه ی ناو براو - کاپتان (دوایی میجر) نوئیل نه فسه ریکی زور شاره زا و هیمن بووه و زمانی فارسی و کوردی زانیوه و خیل وهوز ناس بووه و له نیو به اختیاریدا کاری کردوه و له دوای نه ویش له گه ل سهر دارانی هوزه کوردکان زور دوستانه لیان نیزیک بووه و زمانی کوردی جوان فیربو و زوریش لایه نگری دامه زرانندی ده وله تیک بو، بو کوردستان و له راپورته نه نیبه کانی خویدا زور به گه رمی به ریتانیای بودانانی ده ولت بو کوردستان هان داوه. به داغه وه نه وپساوه له کوردستاندا زور

له سالی کانی ۱۹۱۵ دا کورده کانی بوټان به دژی تورکی عوسمانی دهسیان دایه چهک و ههرله و سهرده مه داخه لکی ده رسیم راپهرین و زیاتر له سالیکی حوکومه تی نه و ناوه یان گرته دهس و تهسی تورکیا گداوه، عهلی شیری شاعیری ناوداری نه و ناوچه یه، نه خشی زور گرینگی له راپهرینی کوردی نه و ناوه گیرا و خه لکی ده رسیم و کوردی نه و ناوه ی بو یه کیه تی و نازادی نیشتمان له بن چرنوکی تورکی عوسمانی هان ده دا، له دوای ساله کانی شهر وله کاتی تیک رمانی له شکری عوسمانیدا، کوردستانی باشوریش ههستا، خه لکی (ئامید و سوله یمانی) و نه وهه ریمه به دژی عوسمانی راپهرین، مهلیک مه حمود به رزنجی ههر له کاتی کوشتنی شیخ سه عید - ی باوکی له سالی ۱۹۰۸ که له گه ل کاک نه حمه د شیخ - ی کوری له لایهن تورکه جه وانه کانه وه، بو موسل ته بعید کرابون و تورک دنه ی خه لکی لیدان و شه هیدکران، دل بریندار بوو له هه ل ده گه را که راپهری، جائه وه بو حوکومه تی دامه زرانده له سالی ۱۹۱۷ خه لکی ده رسیم و بوټان و خه رپوت و خه لکی ماردین و ئامید: (دیار به کر) هه ستانه وه.

نه ماوه ته وه - کوردستان له ساله کانی، سه رچاوه ی به رو.

۶ - نه گه ر پروانینه سه فه نامه گناصر خوسره وه، جوان بومان ده رده که وی که شاری ئامید له سالی ۴۳۷ ی مانگی و ریکه وتی ۱۰۵۸ ی زابنی چ قه لابه کی گه و ره و پته وی له به ردی رهش و مزگه وتی دوسته ئه ستونی له به ردی جوان و رازاوه و به تاق ساز دراوی هه بو وه و دارای که رهسته ی بیه داشت و نویژ و ئوی خوار دنه وه ی سه ردا پو شراو هه بو وه و حاکمی ئامید کوری نه صر ده وه بو وه و قه لا ئامید چوار ده روازه ی ئاسنی بو وه و میافارقینیش قه لای له به ردی سپی هه بو وه سه ردارای قه لای ئامید، زه برو میافارقین به دهس ئه میر ئه عزم سه عده دین نه صر ده وه له ئه بو نه صر ئه حمه دو کورانی نه و پاشا داد گه ره بو وه و خوتبه ی روژی هه یینی به نیویان خوینداراوه و ئه مانه خوی نیشانه ی ته مه دون و ژبیری نه ته وه ی کورده به دریزایی میژو (شه پوول).

کوردو میژو نوسان:

ئه گهر مروّف به چاوی ورد و بی لایه نی پروانته په راوهی فتوحاتی ئیسلامی و کتیبی فتوح الشام و اقدی و فتوح بولدانی به لازری و ته جاربول ئومهم کوری مه سکویه و ته خبار الرسل و الملوک ته بهری ته لکامل فی التاریخ کوری ته سیری جه زه ری حیاة الحیوان کو برای ده میر شیخ که ماله دین بای همزه ته سه د. زورباش نه خش و ده وری کوردی بو ده رده که وئی که چلون پیاوانه و شیرانه له هر دم و ده ور و روژکار نکدا بهرگری له ئیشتمانی کورده واری کردوه و نه یهشتوه بیگانه ده سه لات به سه کوردستان داپه یدا بکاو زور نازاو جوامیرانه بهر بهرچی هیرش کارانی کردوه.

بو وینه که له ۶۶۱ی مانگی حوکومه تی ئه مه وی دامه زراو زوری بو کورد هیناله شور شیخدا به سه ر کرده یی ئه بو موسلیم خو راسانی کورد له ناوچه ی زئی گه و ره (خاوری کوردستان) هیزی ئه مه وی تیک شکاندو چوبه غدای گرتو و ئه مه وی لابر دو عه باسی له ۷۵۰ی مانگیدا هینا سه رکار، به لام مه نسوری عه باسی ناسپاسی کردو به گزی و فزی خستیه زیندان و شه هیدی کرد له زیندان نامه به ک بو مه نسورده نوسی و ده لی من ئه مه ویم لابر دو ئیوه ی عه باسیم هینا سه رکار ئیوه نمه ک به حه رام ده چون و غه دارن، مه نسور به ئه بو دولامه که سه رو کی نو سینگی مه نسور بو، ده ستور ئه دا تا وه لامی ئه بو موسلیم بداتوه ئه ویش دوا ی وه لام دانوه له به حری ته و یلدا قه سیده به ک له زه می ئه بو موسلیم ده لی، ئه مه دو شیعر له و قه سیده که له کاتی جویندانداندا نیرادی باوانی ئه بو سوسلیم که کورد بون له زاری ده ره پریوه و ده لی.

ابا مجرم هل غیر الله نعمه علی عبده حتی یغیرها العبد

- ۱ - واقدی ۱۳۰ تا ۲۰۸ی مانگی زیاره و فتوح شام که به ئه لموغازی ناوداره و به شی له فه تحی موسولمانان له کوردستان ده گزینته وه.
- ۲ - بلاذری: ئه حمده بن به جیا به غدایی له سه ته ۳ی مانگی زیاره وه له نیوان ۹۰۰ و ۱۰۰۰ی زابیندا چهن جار چاپکراوه وله ۱۹۳۲ز - له قاهره له چاپدراوه.
- ۳ - ئه بو عه لی ئه حمده بن محمده مه سکویه له سه ته ی ده بهم دا زیاره و کتیه که ی له ۱۹۱۵ز له قاهره له لایهن فه ره جوللا زه کی کورد له چاپدراوه.
- ۴ - ته بهری له ۳۱۰ی مانگیدا مردوه.
- ۵ - کوری ته سیر له ۶۳۰ی مانگیدا مردوه.
- ۶ - بای همزه ته سه که دمیری له کوری ته سیر و که سیری وه رگرتوه وه هه روا پروانته حول المشکله الکوردیه ی دو کور جه مال نه بهز که له ۱۹۶۹ زابینی له نوروپا چاپ بووه.
- ۷ - ئه بو دولامه له ۷۷۸ مردوه

افى دولة المنصور حاولت غدرة الا ان اهل الغدر آباؤك الكرد.^۱
تارقى بن زياد كه له ۱۰۲ى مانگى دا مردوه، له كورده كانه كه نهنده لوسى گرتوه كه له
۱۹۹۰زاینی رادیو قاهره له بهرنامهی خویدا وتی دهلین تارق بهربره، بهلام تارق کوری زیاد
كه نهنده لوسى گرت و بهسر رودریك پاشای نهویدا زالبو، كوردبوو تونگهی جهبل
تاریقیش هه به نیو نه و كورده وه نیو براوه.
یا نه بو جه عفر کوری میرحوسین داسنی كه له ۲۲۶ى مانگى به خیسیری عه باسیان كراو
به ژار شهیدكرا چون نه چوو به باری زولمی عه باسیان یا راپهرینی جه عفر بن میهر جهیش
كوردی كه له موخته سه می عه باسی راساوه و له چپای داسن بهر په رچی هیزی دوژمنی داوه
یاراپهرینی شیر زهنگی له ۲۵۵ى مانگیدا كه عهلی بن محمه مد عه له وی یان كرده سهر كرده
كه به (صاحب زنج) ناوداره و نه میش كوردبوه یاراپهرینی محمه مد بن عه بدوللا بن هه زار مهرد
كه بوه حاكمی نه هوازو شوشته روته و ناوه ناوه^۲ نه لین: به عقوبی له یس صفاری به یارمه تی
كوردان سهر كه وت. یاراپهرینی كوردان له ناوچهی ئیسفه هان و فارسدا یاراپهرینی
موسا ویربن عه بدولحه مید شاری له به واریچی موسلدا كه موسلیان گرت. یاراپهرینی عه بدوللا
بن ئیبراهیم له ئیسفه هان كه ده هه راز كوردی له گهل دابوو.^۳

خۆ پاراستن

هه ره له سه رده می شه پولی كوچ كردنی تورك و توركو مانه وه كه له ئالتاوه به ره و ئاسیای
چكوله هاتن وه كك توركى غهزه، سه لجوقی، قه ره قوینلو و ئاق قوینلو، مه غول، ته یموره شه له،

۱ - وه فیات نهعبان نوسراوی فهبله سوئی میژو - كوردی، كوری خه له كان ج ۱ - قاهره / ۱۹۴۸ لاپه ره ی ۳۰۷ - ته بهری المولك
و الرسل ج ۲ په ره ی ۱۹۴۴ - ره شید یاسه می كوردو... لاپه ره ی ۱۷۸ ج ۱ تاران - كرمانشان و كوردستان په ره ی ۱۱۶ د - مه سعود
گولزاری - و گواری نیشتمان كه دوكتور جه مال نه بهز كوهی بو كرده لاپه ره ی ۲ چاپی سوئید ۱۹۸۵ و نه بو مسلمیم سه ردارى
خوراسان نوسراوی دوكتور غولامحوسین یوسفی تاران چاپی ۱۳۴۵ى هه تاوی، نه شی مه بهست له خوراسان، خوراسانی لای
نه سه داواو كه نگاوه ری لای كرمانشان بی (شه پوئل).
۲ - كوری نه سیرالكامل ج لبدن چاپی ۱۸۶۵ له بن روداوه ی ۲۵۵ په ره ی ۱۳۹ و كرمانشان و كوردستان نوسراوی دوكتور
گولزاری په ره ی ۱۱۹.
۳ - تاریخی نه بهری ج ۳ - بریل ۱۸۸۴ لاپه ره ی ۲۸۸ - كرمانشان و كوردستان نوسراوی دوكتور گولزاری په ره ی ۱۱۸ و ۱۱۹ و
۱۲۱ چاپی ۱۳۵۷ى هه تاوی و ره شید یاسه می.

هر کاتی و بستویانه له خاکی کوردستانه وه تپه ربن، کورد بهری گرتون و نه چونه ته بن باریان، ته نانهت تورکی عوسمانیش که بانگی غه زای به دژی بیزانتی به کافره کان دا، کورد له سه ته ی ۱۳ و ۱۴ سر به خوبی خوی پاراست و تیکه له به تورکی وه سماني نه بو. به لام پاش دامه زرانی صه فهوی له ئیران که ده سیان کرد به سوننی کوشتن و دژی کردن له ته ک عوسمانیدا کورد که وه ته نیوان دو حوکومه تی دژ به یه ک له تا کامدا زانای ژبرو به مشوری هره زانای نه وسهر ده مه ی کوردستان، ئیدریس بدلیسی که خوشه ویستی همو کوردیک بو له نیو شازاده کورده کاندا زور ده سی ده رویی له گهل حوکومه تی عوسمانی به کی گرت و هر نه مه بوه هوی تیشکانی صه فهوی له چالدران له ۱۵۱۴ ی زاینی و حوکومه تی عوسمانی له ۹ ی ئابی ۱۵۱۵ زاینی فدراسیونیکي له گهل کورد گریدا و په یمانی به کیون گریدا، به لام به وینه ی فیدرال، واتا: شازاده کورده کان پیکه وه به شیوه ی فیدرال وله ته ک ده وله تی عوسمانیشدا ویکرا به شیوه ی فیدرالی نه مرو، ولاتیان نه برد به ریوه. ۱ دوی مردنی ئیدریس بدلیسی تورکی مارزی وه سماني چاوی بریه کورده واری و شهری به شازاده کورده کان ده فروشت و کورد ناچار له نیوه ی دوه می سه ته ی شانزه هم به دژی تورک راپه ری به تاییهت که دیتی تورک له بنه وه له ته ک صه فهوی سازاوه له سالی ۱۶۳۹ ی زاینی کوردستانیان له سر کاغذ له خویان به ش کردوه و راپه رینی جیا بونه وه و چه کدارانه له کورده واریدا په ری سه ند.

نه میر شه فخان له شه ره فنا مه دا له ۱۵۹۶/۷ ی زاینی سنوری کوردستانی دیاری کردوه و چریکه و چیروکی نازایی و نیشتمان ویستی و نه به زی نه ته وه و شازاده کورده کانی باس کردوه.

یا راپه رینی ۱۶۶۶ ی زاینی به هوی با هوی کوره شیخکه وه له ناو چه ی بادینان که به ناوی په یدا بونی مه هدی به دژی تورکی عوسمانی راپه ریوه، که ئیتر تورک و عه ره ب ده سیان کرد به درو هه لبه ستن به دژی نه ته وی کوردی مه زلوم بو وینه خواجا سه عده دین که ماموستای سولتان مراد بوه نه م تورکه به ده م پیغه مبه ره وه، دروی ساز داوه که گویا پیغه مبه ره دوعای شهری

۱ - عه للامه ئیدریس بدلیسی کوری رانای ناودار هوزانی فه یله سوف مه ولانا یاسر بو له ۱۵۲۰ ی زاینی دوی بیک هانتی نه و فیدراله وه فاتی کرد.

۲ - کوواری نیشمان به سه ره نای دوکتور جمال نه به ز په ری ۵ و ۶ چاپی سوئید ۱۹۸۵ ز - شه ره فنا مه په ری ۱۶ و ۱۷ سالی ۱۸۶۸ به نه قل له سه کانی پروفیسور جمال نه به ز.

لە کورد کردووە کە نەتوانن دەولەت بو خویان ساز بده نو ههزاران دروی دیکه ئەمه نیشانهی ئەوه به که کورد له سه تهی شانزه دا حوکومه تی بو خوی ویستوه...^۱

دەره تان له دەس دان

له راستیدا نەتووی کورد، دەره تانی زورچاکیان له دەس داوه بووینه سه لاهەدین ئە یۆبی (۱۱۶۹-۱۲۵۰) سەر زنجیره ی ئە یۆبی حوکومه ت و ئیمپراتۆری گه وره ی کوردی دامه زرانده.

له (۱۷۰۵-۱۷۷۹ز و ۱۰۱۹- تا ۱۱۹۳ی مانگی) که ریمخان زهند ژیاوه وله ۱۷۵۰ی زاینی و ۱۱۶۳ی مانگی له سه رته ختی سه لته نه ت دانیش و ده وله تی بو کورد، دامه زرانده، به لام کورد خوی بووه خوره ی خوی ئەرده لانیه کان^۲ و بابانه کان له باتی یارمه تی دان به که ریمخان - ی زهند چونه یارمه تی دانی قاجار^۳ سه رزنجیره ی زهنديه که ریمخانی زهنده، کاره گرینگه کانی که ریمخان: گرتنی به صره، ده فعی فیه نه ی حسیتقلیخان جهانسوز، ده فعی شیخ بندریک، که ریمخان زور داد گهر، چاک، موته وازیع، پیاو، دل وده ورون گوشاد، دلا وادل لاوین، نه و ع دوست، مروف و هونه ر دوست بووه، که ریمخانی زهند له هوزی زهنده و به زاروه ی لوری قسه ی کردوه و له گوندی قه لای پری له نیزیک مه لایه ر نیشته جی بووه و ژیاوه و کوردانه و مه ردانه هه ستاوه و به دژی مارزو سته مکاران راپه ریوه و به داد گه ری و ئا کارو

۱ - تاج التواریخ نوسراوی خواجا سه عده دین - مینورسکی: نه نیسکلو پیدای ئیسلامی چاپی ئەلمان له ۱۲۲۷ به رکولی کوواری نیشمان به قه له می جه مال ته به ز به ره ی ۶ و ۶۳ که به بو نه ی چله مین سالروژی نیشمان له سوئید له ۲۵۹۷ی ک و ۱۹۸۵ی زاینی له چاپه مه نی نازاد چاپ کراوه (شه پۆل).

۲ - ئەرده لان، موزه که به له ئەرد+لان. ئەرد به واتای مدفه رک و پیروزه، لان وه ک لانی شیر، ده لین: شیر له لان بینه ده ر- چ نیرج می، لان: جیگه خان ولان، لان: به رده لان، که نده لان، خیزه لان، ئەرد ئەم پیشگره له ناوی پاشاکانی ساسانی و ئەشکانی گراوه وه ک ئەرده شیر، ئەرده وان، ئەشکری بلین له کونا ئەرتەلان یا ئەرتەران به واتای ئەرزو سه ر زه ی مودفه رک و پیروزه. دیاره - د- ت - ر - ل - به به کتری به ده ل ئەین.

۳ - کورد و کوردستان نوسراوی واسیلی نیکین ته رچه مه ی محمه د قازی چاپی ۱۳۶۶ی هه تاوی لاپه ره ی ۳۸۲- تاخرین ته حقیق پروفیسور مینورسکی له زیر نیشانی ماقه بلی تاریخی سه لاهەدین له زنجیره ی موتالعات سه باره ت به تاریخی قه ققاز له سیری بلاوه ی خوره لات ناسی زانکوی کومبریح. به رواروی ۱۹۵۳ی زانیی.و. نیکین سه رچاوه ی به روو شه ره فناهه، که به چاکی نیشانی داوه که کورد باچونه ته یارمه تی تورکی عوسمانی یا چونه ته یارمه تی شاهان له ئیراندا. نه قل له و نیکین ۳۹۰ و ئەمین زه کی لاپه ره ی ۲۸ تاریخی کورد و... که ئەمین زه کی ۱۴ زنجیره ی کوردی ناو بردوه به لام و. نیکین سالاریانی نازربایجان، ئەتا به کانی لورستان چکوله (۵۷۰ تا ۱۲۵۰ مانگی) شازاده کانی ئەرده لان (۶۱۷ تا ۱۲۸۴ی مانگی) زهنديه له (۱۱۶۷ تا ۱۲۰۲ی مانگی) ئەمیرنیشینی خوراسان له ۶۴۳ تا (۷۸۵ی مانگی) یا براهوی به لوجستان له ۱۱۷۲ تا ۱۳۰۰ی مانگی) ناو بردوه (شه پۆل).

ره فتاری پیاوانه له گهل خه لک ره فتاری کردوه و پاته خته که ی شیراز بووه، حه مامی وه کیل، بازار و مزگهوتی وه کیل یادگاری که ریمخانه. که ریمخان له شیراز به نه خوشی نازاره باریکه (سل) له ۱۱۹۳ ی مانگی له ۷۴ سالیده وه فاتی کردوه، دوای نه و زه کی خان: لطفعلیخان که به دهس ناغا محمدخان قاجار له باغی گولستانی تاران گوژراوه حوکومه تی کردوه.^۱

که ریم خان زه ند له ۱۱۶۵ ی مانگیدا لیبرا که ئوستوراباد بگری و له دهس محهمه د حه سن خانی بستینی به لام له سالی ۱۱۶۸ محهمه د حه سن خان له گوندی (گلون ناوا) (بلوکی جی ئیسفهان) ناو قه ی که ریم خان بو و ئیسفهاننی له بن دهس که ریم خان زه ند دهرهینا و له ۱۱۶۹ نه میرگونه خانی قه جهری کرده والی ئیسفهان وه ۱۱۷۰ بو جهنگی نازادخانی نه فغان چووه، نازر بایجان و بیست هه زار له شکری نهوی شکاندو هه زار بنه ماله ی له توزبه ک و نه فغانی کوچ دا و له ریگای گیلانه وه ناردنیه مازنده ران (ماژنده ران) وه سالی ۱۱۷۱ به سپایه کی زوره وه هه لی کوتایه سهر شیراز پیته ختی که ریم خانی زه ندو ئابلوقه ی دا به لام تی شکاو به ره و ئوستوراباد که رایه وه و که ریم خان زه ند له ۱۱۷۲ ره پیی ناو خوی له تاران دانیش و له شکریکی بو له ناو بردنی ناردنه ئوستورابادو له نیوان نه شه ره ف و ئوستوراباد دا پیک هه لپرژان و محهمه د حه سن خان تیشکا.^۲

نه وسا که ریم خان زه ند چوته شیراز و محهمه د خان و وسه بن قولیخان - کورانی محهمه د حه سن خانی گرت و به بارمه له شیراز رای گرتن و زوریش ریزی بو داناون و وسه بن قولیخان که له (۱۱۲۹) هه تاوی له دا یک بوه له سالی ۱۱۸۴ له لایه ن که ریم خانه وه کراوه ته حاکمی داموغان. له پاشان له سالی ۱۱۸۵ یاخی بوه، محهمه د خان دارو حاکمی ئوستورابادی کوشتوه و نازاوه ی ناوه ته وه تا که ریم خان له سالی ۱۱۵۳ ی هه تاویدا له مانگی حوت دا کوشتویه تی و محهمه د خان (قه جهر) لای که ریم خان زه ند هه روا زیندان بوه تا که ریمخان له سالی ۱۱۹۳ ی مانگی و ۱۷۷۹ ی زاینی له ۷۴ سالیده وه فاتی کرد و محهمه د خان له شیرازه وه هاته تاران و خوی به شا نه زانی هه رچهن تا ۱۲۲۰ تاجی نه ناسهر چونکا لوتفعلی خان زه ند

۱- جیهانی موسلمین نوسراوی شیخ مسته فراهنا لاپهره ی ۸۸ تا ۹۲ چاپی ۱۳۴۱ ی هه تاوی مه سته له ی کوردستان و که ریمخان زه ند که که ریمخان و خه لکی لورستانی به کورد داناوه.

۲- محهمه د حه سن خان له سالی ۱۱۳۷ ی هه تاویدا له مانگی حوت دا له (جرگلباد) به دهسی (سهوز نه لی) به گی مولازیمی خوی کوژرا و له نه جف نيزرا.

کوری جهور خان زهند هه همیشه هیرشی بو محمه مدخان ته بردو کورانی نادر شایش له خوراسان دهسیان دهرویش، زوربهی میژو نوسان نوسیویانه که له ۱۱۸۳ محمه مد خانی قه جهر بو ته شا.^۱

نوکه: زنجیره ی (زهندی) به له (۱۱۶۳ تا ۱۰۹۳) ۱۷۷۹-۱۷۵۰ زاینی) به سر هه مو خاکی ئیراندا حوکومه تیان کردوه ته نیا خوراسان نه بی چونکا شاروخی ته فشار که کوپرو پیریش بو به سر خوراساندا راگه یوه. که ریمخان له ۱۷۵۰ ی زاینی تا ۱۷۷۹ زاینی پاشایی کردوه.

دوای مهرگی که ریم خان زهند زیاتر له دوازده سال له نیوان ناغا محمه مدخان قه جهر و شازاده کانی (زهند) ده مفره و قونه شهر بوه تا سر ته انجام محمه مد خان قه جهر سر که وت. نوکه: ته گیر نه وه له و سهرده مه ی وا که ریم خان پاتشای شیراز بوه، پاتشای بهریتانیا دیاریکی زور (به نایب السلطنه) ی خوی داده نیریته شیراز نایب السلطنه ی ئینگلیس که له هیندوستانه وه هاتبو، ته یویست چاوی به کریمخان زهند بکه وی و تهویش مولقاتی ناداتی ته میش له و دیاری یانه گیر فانی وه زیره کانی پرده کاو یه که یه که وه زیره کان تکاله که ریمخان ته که ن مولقات بدا به نایب السلطنه ی ئینگلیس. تهویش قه بولی نا کا تاروژی هه مو وه زیره کان که له خزمهت که ریمخان ته بن تیکرا ته پارینه وه که چاوی به نایب السلطنه بکه وی تهویش ته لی ته زانم ئیوه گیره فانتان پرکراوه به لام من نامه وی چاوم بهو بکه وی، چونکا تهوانه وه ک مشک وان هه شتیا ن گیر که وی ته ی قرتین له دواییدا گیر فانی ئیوهش بهو پاره و دراوه ته قرتین. له بیرمه خوالیخوشبو (مهلا برایم) ی باو کم (رضوان الله علیه) ده ی فهرموله زهمانی ره زاخاندا که ژاندارم ده هاتن بو خه لک که به بونه ی جلک گوران جلکیان له بهر خه لک دائه رنی و خه لکیان زوت ده کرده وه و ریشه یان وه رده گرت. خه لکه که فیربون هه ر که ده یان زانی ماموری ره داخان خه ریکه بی هه رایان له خه لک ده کرد مشکه کان هاتن خه لکیش تی ده گه بی یا جلکیان ده گوری یا خویان ده شارده وه. پیاوه کانی ره زاخان له و جوینه گه بیون ته و قسه و واژه یان له هه ر که س بیستایی زوریان بازار ته داو جه ریمه بی قورسیان لی وه رده گرت من

(شبه پوئل) هه روا له بیرى ئه و قسانه ی باوکی ره حمه تیم دا بوم و بیرم لی ده کرده وه تا ئه م قسه ی که ریمخانی زه ندم له کتیدا دی، تی گه ییم که بناغه ی ئه و قسه له کویوه هاتو وه (شبه پوئل).
محهمه د ئیبراهیم خان نه نهر شاعیری زه ندم زانا شاعیره کوری که ریم خان کوری
ئونیا ق زه ندم پاتشای ناو داره. ئونیا ق له ئه صلا له هوزی زه ندیکله ی خه لکی شاری ده ولت
ئاوای (مه لایه ر) بو ه. گلکوی ئونیا ق له باخی میرزا مه حمود (شمس العلما) دایه له گوندی
(کلوسه جه ر) له یه ک فرسه خی ده ولت ئاوادایه و کوره که شی: (که ریم خان زه ندم) پاتشایه کی
ولاتدار و خه لک خوشه ویست بو ه و له گه ل خه لکدا به پیاو ته تی و مرو فانی ره فتاری کرده،
که ریم خان زه ندم موسلیحکی کومه لایه تی و زور نه به زو رامیار و به سیاست بو ه و له م بارو
بایه تانه وه له ناودار ترینی پاتشایان و میران دیته ژماره. ئه م شا خوشه ویسته له به ر پیاو ته تی و
مه زنی و خو به که م زانی خوی به (وه کیلی ره عایا) ناو ئه بردو له م سوینگه وه به (وه کیل)
ناودار بو ه^۱ محهمه د ئیبراهیم خان کوری که ریمخان زه ندم مرو فیک بو ه شاعیر و خاوه ن
هه سستیکی نازک و جوان و له شیراز: ^۲ ژیاو وه له سالی ۱۱۸۳ مانگیدا له کچی محهمه د خان
که لور له دایک بو ه.^۳

محهمه د ئیبراهیم خان نه نهر شاعیری زه ندم دوا ی مردنی باوکی له فیتنه ی کوره مانه کانیدا
چاوه کانی له کیس چون و له (عتبات عالیه معتکف) بو ه. له دوا ی ساله های سال له ویوه
گه راوه ته وه (نه هاو ه ندم) وه هه ره له و ساله ی وا گه راوه ته وه نه هاو ه ندم مردوه. ^۴ ئه مه ش چه ن
شعیری پارسی له م شاعیره:

شعیر:

گرفتم این که رهم بسته اند در سر کویت چه میکنند که دارد دلم نهران بتو راهی

۱- که ریم خان دو کات نه ژمیر (دهم ژمیر) له روزی سی شه مه ۱۳ صه فه ری سالی ۱۱۹۳ مانگی تپه ریبو که بارگه ی به ره و لای
خوا تیکناو وه هه ره وه کو له (میژوی زه نندی به) دا میزا عه لی ره ضای شیرازی نویسیو یه تی (به ره ی ۸ نوسه خه ی خه تی) گلکوکه شی
له نه چه فه.

۲- شیریز - شیراج - شیراز: شیراز.

۳- هه ره وه کو له کوبه ی مجمل التواریخ: ۳۴۲) نوسراو وه ریگه و تی سالی (۱۱۴۷-۱۱۴۸) ی هه تاوی بو وه.

۴- هه ره وه کو له (مجمع الفصحا ۱: ۱۰) و فارسنامه ۲: ۱۴۳) دا نوسراو وه له (منتظم ناصری ج ۳) هاتو وه سالی ۱۲۱۷) مانگیان
نویسه. به نه قل له (مجمع الفصحا ۱: ۱۰):

دلاچندی رهائی چو بس آنکه شو گرفتارش که چندی عزتی دارند پیشش نو گرفتاران
چه خواهد مدعی احوال آنسیمین بدن پرسد ز غیرت تا کند خون در دلم آید ز من پرسد
غرور حسن اگر چه ماه کنعانست نگذارد که بکره شرح حال ساکن بیت الحزن پرسد
شدت لاغریم بین که نیفکند بدم جنبش آن قدر که صیاد خبردار شود
هنگام عجز بوسم زان پای پاسباش کز شرم چون کشم پای بوسم من آستانش
هرگز مکن به وعده وفا گرچه با من است ترسم خدا نکرده بدین شیوه خو کنی^۱
سالاریانی نازربایجان له ۳۰۰ تا ۴۲۰ی مانگی - شه میرنشینی خوراسان له (۶۴۳ تا
۷۸۵ی مانگی یابراهوی به لوجستان له ۱۱۷۲ تا ۱۳۰۰ی مانگی عهلی بن مروان بن دوسته
ک dwstak که له (۹۹۰ی زاینی و ریکه وتی ۳۸۰ی مانگی تا ۱۰۹۶ی زو ۴۸۹ی مانگی
حوکومه تی دوسته کی مروانی دامه زرانند که به سهر دیار به گروه بندی له شاره کانی
نهرمه نستان و له ۱۰۲۵ تا ۱۰۳۱ به سهر نهر فهدا حوکومه تیان کردوه له نیو ثم زنجیره دا نه بو
نصر نه حمده به شازاده به کی کارزان، به نه زمون، دادگهر، رونا ک بیروژیر ناو داره و له ۴۰۲ یا
۴۵۳ی مانگی، حوکومه تی نه بو نصر نه حمده - ی مروانی له لایه ن خلیفه ی عه بیاسی، شای
ثالی بویه و بازیل ئیسلاو ئیمپراتوری رومی شهرقی (بیزانس) دیاری کراوه که به رواالت سهر
به خو بووه.

- شازاده کانی به نوعه ناز Annaz که له ۳۸۰ تا ۵۱۰ی مانگی و ریکه وتی ۱۱۱۶ی زاینی له
جیبال دا حوکومه تیان کردوه^۲
- زنجیره ی شازاده کانی شوانکاره له فارسدا له سه ته ی یازده هه می زاینی و ۱۵۰ی مانگی
تا ۶۰۰ی مانگی حوکومه تیان کردوه.

نهمه ش ناوی هندی له شه میرانی شوانکاره

شازاده کانی شوانکاره (رامانی) له ره سنی نهرده شیر- ی بابه کانن و له سهره تای سه ته ی

۱- (مکارم آلتار) پهره ی ۵۷۸ تا ۵۷۹ بهرگی دوه م.
۲- پروانه ک.ل هورات له کتبی سوریه دا چاپی ۱۹۲۲ز

۵۱ مانگی له مهلبه ندی فارس دا حوکومه تی سهر به خویان - هه بووه و تا خودودی ۱۵۰ سال به رده وام بوگه و داراب گردو نه بریز و تارم، ئیگک، ئیسته هبانات و ئه و ناوچانه یان به دهس بووه، جا چون ئه رده شیریش له ته ک سهر زنجیره ی ساسانی ههر له بووه سهر یان هه لداوه به کورد ناسراون.^۱

شازاده عهلی رمان شوانکاره له (۴۲۱) ی مانگی ژیاوه - شازاده سوله یمان رامانی شوانکاره له (۴۱۵-۴۴۰) حوکومه تی کردوه - ئه میرفه زله وه به - رامانی شوانکاره له خودودی ۳۸۵ بووه ته سپهه سالارو له ۴۴۸ بو ته شای شیرازو ئه و ناوچانه - جه سن خوسره و رمان شوانکاره - سمایل رامانی شوانکاره - نیزامه دین - به حیا رامانی شوانکاره له روزگاری سه نقور سه لغوری - شازاده قوتبه دین موباریز رامانی شوانکاره له ۵۹۷ ی مانگیدا له ته ک برا که ی دا پیاوانه بهر هیرشی هوزی (غز) یان گرت و (به رده سیر) و هه ندی له ناوچه ی (کرمان) یان هینا بن رکیفی خویان - موزه فره دین محمه د رامانی شوانکاره تا ۶۰۰ حوکه تی کردوه و...^۲

شازاده کانی هزاره سپان ته تابه کی لورستانی گه وره (۱۱۴۸-۱۳۳۹) شازاده کانی ئه یوبی (۱۱۶۹-۱۲۵۰) زنجیره ی شازاده کانی دیار به کروجزیره ۲ شازاده کانی دینه وه روشاره زور (حه سه نوه یهان) ۳ و ۴ شازاده کانی هزاره ته سب (فه ضله و یه ی لورستانی گه وره و چکوله).^۳

له کانی هیرشی مه غولدا دوشازاده ی کورد ئاوقه ی هه لاکو بون، به لام تیشکان و کوردان شاری هه ولیریان به ۷۰۰۰۰ مسقال زیر له هه لاکو کره وه. و نیکتین ده نوسی: که چی ده لین: هه لاکو به پشتیوانی سوله یمان شای ئیوائی کورد هیرشی کرده سهر به غا به لام حسامه دین خه لیل ته تابه کی لورستانی چکوله دژی سوله یمان شای ئیوائی کورد له و گیروداره داتیاچو.^۴ ئه م سوله یمان شای ئیوائی به کورد بووه و له کورده کانی ئیوائی حا کمی کوردستان بوه که له (به هار) لای هه مه دآن و سنه دانیشتوو و له سهره تای سه ته ی ۸ ی مانگیدا ژیاوه و له سوله یمان بن

۱ - فارسنامه ی کوری به لخی - مه جمع الانساب نوسراوی محمه د کوری عهلی شوانکاره.
۲ - فره هنگی موغین نه علام ۵ و ۶ و باوی کورده واری چاپی ۱۳۵۸ لاپه ره ی ۱۲۸ تا ۱۳۲ نوسراوی (شه پوئل) و لوغتنامه ی دبه خدا - تاریخی دهل و نه ماراتی کوردج ۲ پهره ی ۱۳۱ و ئیقبال ناشنیانی: تاریخی موفه سه لکی ئیران جزوی ۲ لاپه ره ی ۱۵۰.
۳ - بروانه کتیبی ره شید یا سه می لاپه ره ی ۱۶۷-۱۷۰-۱۹۲ و شه ره فنامه و نه مین زه کی. و نیکتین: کوردو کوردستان لاپه ره ی ۳۸۸ تا ۳۹۱.
۴ - لاپه ره ی ۴۵۰ تاریخ عه بیاسی ئیقبال - ئاوریکی پاشه وه: حوسین حوزی موکریانی. و نیکتین لاپه ره ی ۲۹۲.

په رچهم ئیوائی تورکومان جیایه که خوشه ویستی موعته صم خه لیفه‌ی عه بیاسی بووه، ئولجایتون (محمدخدا بنده) مه قه‌ری حوکومه‌تی کوردستانی له بهار هوه بر دوته سولتان ئاوا‌ی چه مچه مال^۱. که به داخه وه، نه و شازادانه هیچیان بو کورد نه کردوه، هه رچه ند خوشیان سه‌رکه و توبون-یا حوکامی هه کاری (شه‌نبوها) حوکامی عیمادیه: (به‌دیتان) حوکامی جزیر و بوتان یا نازیزان، گورگیل و فنک، حوکامی حه‌سن کیفا^۲.

ئه‌لین دایکی مه‌روان حه کهم ئاخیرین خه‌لیفه‌ی ئه‌مه‌وی کورد بووه و کوردان دوا‌ی وه‌رگرتنی ئیسلام خو‌یان حوکومه‌تیا‌ن ساز داوه. بو‌وینه راپه‌رینی غولامانی زه‌نگی له ۸۷۵^۳. له مئژودا ناوی چه‌ن بالول دیته به‌ر چاومان ئه‌لف: بالولی خارجی: که‌شاره کوری به‌شهری شه‌بیانی موسلی که‌له کوردانی ده‌ورو به‌ری موسل بووه وه له ۱۱۱۹ی مانگی‌دا له هیشامی کوری عه‌بدولمه‌لیک ئه‌مه‌وی^۴ راساوه و راپه‌ریوه وه له موسله وه تا کوفه‌ی هیناوته بن فه‌رمانی خو‌ی و له پاشان له شهر داکوژراوه ئه‌مه خو‌ی نیشانه‌ی راپه‌رینی کورده له سه‌ره تایی ئیسلامه وه.^۵ ب: بالولی مه‌جنون: ئه‌بو وه‌هیب بالولی عه‌مر صه‌یره فی کوفه که‌له کوردانی ئیران و شاگردی حه‌ززه‌تی ئیمام^۶ جه‌عفه‌ر صادق بووه و شیعری به کوردی هه‌یه له‌سالی ۱۹۰ی مانگی‌دا مردوه.^۱ ج - بالولی شولی که‌یه کیک له‌عاریفانی مه‌زن و شاعیر بووه، ابن (بطوطه طنجه‌لی) له سه‌فه‌رنامه‌ی خو‌یدا ناوی برده که له لورستانا چاوی پیی که‌وتوه و قسه‌ی له‌ته‌کیا کرده.^۲ یافارس یافه‌ریس کوردی جزیر و بوتان له جه‌نگی ته‌ن به‌ته‌نی له‌گه‌ل یه‌کی له پاله‌وانانی هارونه ره‌شید (۷۸۶-۸۰۹) دا سه‌رکه‌وتوه یانه‌فشین «مه‌مه‌د» که دوا‌ی شهر کردن له‌گه‌ل دوژمنانی خه‌لیفه (۸۶۸-۹۰۵) فه‌رمانی حوکومه‌تی شاره‌زور و

۱ - و. نیکنین. لاپه‌ره‌ی ۳۹۰ چاپی ۱۳۶۶ ته‌رجه‌مه‌ی مه‌مه‌د قازی. یاد داشتی ۱۵۳ تاریخ دوه‌ل و نه‌ماراتی کورد به‌عه‌ره‌بی نوسراوی نه‌مین زه‌کی و خوش کراوی مه‌مه‌د عه‌لی عه‌ونی هه‌رچه‌ند مه‌مه‌د عه‌لی عه‌ونی سوله‌بمان شای ئیوائی کوردی به‌تورک داناه‌وه‌وله ته‌ک سوله‌بمان بن په‌رچهم ئیوائی تورکومان به‌به‌کی زانبوه.

۲ - و. نیکنین ۳۹۷

۳ - مئژوی ده‌وری عه‌ماره‌ت حوسین حوزنی موکریانی - و. نیکنین کوردو کوردستان لاپه‌ره‌س ۳۸۶

۴ - هیشام له ۷۱ تا ۱۲۵ مانگی و ۶۹۰ تا ۷۴۳ی زاینی حوکومه‌تی کرده.

۵ - بروننه‌ دائره‌المعارف پطرس بستانی په‌ره‌ی ۶۴۴ جه‌لدی ۵.

۶ - فه‌ره‌نگی دهبخدا پیتی ب و دائره‌المعارف پطرس بستانی. بروننه‌ گره‌شی کوردستان ژوماره‌ی ۲ و ۳ لاپه‌ره‌ی ۱۲ چاپی خا‌که‌لیوه‌گولانی ۱۹۸۱ ز که‌چه‌ن شیعری له‌بالول بلاو کردوته‌وه.

۷ - سه‌فه‌رنامه‌ی ابن بطوطه لاپه‌ره‌ی (۲۰۹ و ۲۱۰).

نازر بایجانی، یانی تهو ههریمه جوان و پرپیت و بهره که تهی له (مووه فق خهلیفه عهبیاسی) وهر گرتووو له دوایشدا به داوینهی حوکومه تی خوئی پهری داوه، باوه کو عهبیاسیه کان بیان ناخوش بووه یاراپهرینی بابه کی خورهم دین که له ۸۱۶ و ۸۱۷ راپه ریوه و تا ۸۳۷ ته و راپه رینه درپژهی هه بووه به دژی عهباسیان^۱

کورد له سه تهی ۷ تا ۱۵ له نیو زنجیره ی کوردان ته توانین دیاردی به زنجیره ی شه دادیان بکه یین تم زنجیره له حودودی سالی ۹۵۱ (۳۴۰ ی مانگی) به هوئی با هوئی محهمه د شه داد بن که رتو Karto له خیلی ره وه دی یاره وادی که له هوژی صه لاه دینه، حوکومه تی شه دادیانی دامه زرانده.

تم زنجیره له ۱۰۷۲ (۴۶۵ ی مانگی) بووه، دوشاخه، ۱- شاخه ی گهنجی ۲ شاخه ی آنی Ani، حوکومه تی ثانی نو به نو به و جار به جار ته که و ته دهس گورجیان له (۱۱۱۴ تا ۱۱۲۶) و ته و سا که و ته وه دهس شه دادیان له (۱۱۲۶ تا ۱۱۶۱ و له ۱۱۶۵ تا ۱۱۷۴) مهلیک شای سه لجوقی حوکومه تی له دهس شه دادیان سه ند و ئیترتیا چون^۲ حوکومه تی شه دادیان، شازاده ی تم زنجیره به سه ر خه لیکدا حوکومه تیان کرده که زور به یان نهرمه نی بون، شازاده کانی شه دادی بینای میژوی جالبیان ساز داوه ولیان جیماره، بووینه دو مزگهوت به سه بک و شیوه ی میعماری محله لی له ثانی دا که به شاری هه زارویه ک کلیسا ناوداره، فره هه نکی کورده ئیرانیه کان له گهنجه و له آنی دا له سه ر فره هه نگی ناوچه که بووه، میژوی زنجیره ی شه دادیان هه جوانی و لوتف و خیر و خوشی لی بار یوه و تهژی و پریشه له جهنگ و کوسب و قورت له ریگای خزمهت کردن به ئیسلام^۳.

ره وادیانی هه زبانی شه دادیان

له سه تهی چوار و پینجی مانگی له نازر بایجان و تهو ناوه دا بنه ماله به ی گه و ره له ره سه نی

۱- پروانه شهرجی تهو راپه رینه ی بابه ک که ناب کراوه و ناماده ی چاپه به قه لیمی (شه پوئل) که ۸۵ لاپه ره به.
۲- سه یدنه محمده کیره وی شه هریانی گوم نیو - مینورسکی: موتالعات له بابته میژو له تاریخی قه ققاز - ا. نوری تازه به سه رمیژوی شه دادیانی گهنجه ۲- شه دادیانی ثانی له سیری بلاوه، سه بارهت به خوره هلات به هوئی زانکوی کومبه ریج ج ۶ (۱۹۵۳)
۳- ونیکین - کورد و کوردستان لاپه ره ی ۲۸۶ و ۲۸۷.

کورد به ناوی ره وادی له نهرمه نستان و نیزیکی دوین ژیاون و به فهرمودهی کوری ئه سیر باشرین نیرادی کورد بون و باو باپیرانی سولتان سه لاهه دین ئه یوبی ده چنه وه سه ر ئه م ره وادی یانه شازاده کانی شه دادیان له نهران (ئاران) که له با کوری ئیران و روزاوی زهریای خه زه ر دایه و شاره گه و ره کانی ئه وی: با کو، نه خجه وان. گه نجه، شه ماخی و ده ر به ند - ه و به کیک له شاره کوئه کانی ئه وه په رده دار یا به رده عه به که به فهرمودهی یاقوتی حه مه وی ده ر وازه به ک له به رده عه ده ه به به ده ر وازه ی کوردان ناوداره و ئه ونه کوردی زاناوداناوو... تیدابووه، بوئی له ژومار نه هاتوو^۲ شه دادیانی ره وادی یابهنی شه داد - ی کورد له ۳۴۰ تا ۵۷۰ مانگی حوکومه تیان کردوه - سه ر زنجیره ی شه دادیان: محه مه د کوری شه داد بووه که له ۳۴۰ مانگی له ئاران (ئالان) بناغهی حوکومه تی داناوه، دوای گرتنی هه مو سه ر زه وی ئه و ناوه له ۳۴۴ مانگی و ه فاتی کردوه. یا ئه بو حه سه ن له شکری شه دادی که له ۳۶۰ مانگی راپه ربوه یا مه رزه بان شه دادی که له ۳۶۸ مانگی تا ۳۷۵ که به ده سی فه زلون کورژاوه - یا فه زلونی شه دادی، دوه مین بنیات نه رانی شازاده کانی شه دادی که له چاخی ئه م دا سه راته سه ری نهران و بدوین و به شی له نهرمه نستان که و ته بن فهرمانی خوئی. له سالی ۳۷۵ مانگی بووه حاکم و بو ماوه ی ۴۸ سال پاشایی کردوه، فه زلون زورکارزان، خه لک په روه ر، خو ش ره فتار، خو ش خو و جو امیر بوو له سالی ۴۱۸ مانگی پودیکی جوان و گه و ره و پته وی له سه ر چه می ئاراز سازدا. فه زلون له ته ک شازاده کانی ئارانشاهی که له ره سه نی ساسانی و کوردبون شه ری کردوه، به قسه به ک کورد کوردی کوشت و به یارمه تی سه مباد - ی برای به شی له گورجستانی گرت و له سالی ۴۲۲ وه فاتی کردوه. یا ئه بو حه سه ن له شکری دوهم که له ۴۲۵ بو ته شا و ۱۵ سال پاشایی کردوه،^۳ که توله ی (فه زلون و مه ملانی) له نهرمه نیان و گورجیان سه ندوه که به گزی و فزی ئه و دو ئه میره کورده یان له شه ردا تیک شکاندبو. قه تران

۱ - به لام ره وواد به فهرمودهی کوری خه له کان فه بله سوفی میژو هوزی نه زود - ی عه ره بی به مه ن بون و کوچیان کردوته نازربایجان و نیشه چی بون و ژواد کوری مثنی که له زه مانی مه نصور عه باسی بوته والی نازربایجان - تاریخی دوه ل و ئه ماراتی کوردی - شاربیرانی گوم نیو - کبیره وی.

۲ - معجم البلدان نوسراوی یاقوتی حه مه وی چاپی بیروت له ماده ی به رده عه وه ئاوبنه ژماره ی ۱۰ سالی ۱۳۷۱ لاپه ره ی ۴۵ نوسراوی (شه پوئل) و کیچی ناودارانی کورد باسی خانای قوبادی که ناماده ی چاپه به بیینی کامبیوتیر (رابانه) حروف چینی کراوه - لاپه ره ی ۳۱۸ نوسراوی (شه پوئل)

۳ - قه ترانی شاعیر زیاتر له ۱۵ تیکه شه ره و قه سیده ی له به سنی ئه م شازاده دا و توه.

ده لئی:

لشکری راگشت کو را مرگ نتوانست گشت قلعهای را کند کانرا چرخ نتوانست کند

ایزد از هر عید هست امروز راضی تر ز تو زانکه کافر کشته ای بر جای گاو و گوسفند
نشسته شاه شادان به تخت ملک دلشادان

رخش چون لاله نیشان، کفش چون ابر فروردین

نه میر شکری کوشکی جوان و پتهوی به ناوی له شکر او له شاری گه نجه لئی جیماوه و
چوار کوریشی به ناوی مه نو چهر، نه نه و شیر هوان، گو درزو نه رده شیر هه بووه و قه تران له
شعیری خویدا یادى کردون، ده لئین به یتى له شکری کوردی به یادى نهوه - یا نه نه و شیر هوان
شه دادی کورپی نه بو حه سن له شکری که له ۴۴۱ له جیبی باوکی دانیشتووه - یا نه بو سوار
شاوور شه دادی کوری فه زلونی شه دادی یا نه میر که یکاوس و نه بو سوار که نه بو سوار،
نه بی راد، که ناشودی براچو کوله ی هوهانیسی نازاد کردبوو بریکیش بزوز بو، فه رمانی
کوشتنی داو له گهل داویت بیخاکیش جه نگیوه. نه م کارانه له ثانی نه ر مه نستانداله ۴۲۸ ی مانگی
قه رماوه - له سالانی ۴۳۲ که ناشود و هوهانیسی مردن نازاوه و دو به ره کی له نه ر مه نستان
په یدابو، له وسه رده مه دا نه بو سوار دوین و هندی له نه ر مه نستانی له ده سابو، رو میان که غاغیق
کورپی ناشود - یان، فیر بودا، وستیان نه بو سوار له تیوبه رن به لام له ۴۳۸ پیاوانه زوربه ی
سواره هیرش کاره کانی تورکی قوسته نته ی له نیو برد. له نا کامدا نه بو سوار دوباره شاری ثانی
گرته وه دهس و یارمه تی نه میر که یکاوسیشی داو خو ی له گه نجه دانیشت - یا نه بو فه زلونی
دوه می کورپی نه بو سوار که بووه جی نشینی باوکی له گه نجه. هه روه ک کورپی نه سیر له
روداوه ی ۴۹۲ نه نوی نه بو فه زلون له ۴۸۱ دا له شه ر له گهل مه لیک شای سه لجوقی ی
ده شکى و ده گیردری و ده بریته به غداله ۴۸۴ لای به غدا وه فات ده کا - قه تران له شعیری خویدا
په سنی نه بو فه زلونی زور کردوه.

ناوی هه‌ندی له‌ شازاده‌ کانی شه‌دادی:

ئه‌بو سواری کورد حا‌کمی ئانی - ئه‌میر فەزلون شه‌دادی له‌ ای مانگی‌دا حا‌کمی گه‌نجه‌ بووه‌. ئه‌بو شو‌جاع مه‌نو‌چیهر - ی کوری شاوور - ی شه‌دادی له‌ خودی ۴۵۰ بو ماوه‌ی سی و چوار سال حا‌کومه‌تی کردوه‌ و له‌ ئانی مزگه‌وتی جوانی ساز داوه‌ و له‌ گه‌ل ئه‌رمه‌نی به‌ کان زور به‌ینی خو‌ش بووه‌ و چاک سازاوه‌. ئه‌بو نه‌صر برای مه‌نو‌چیهر که‌ له‌ ۴۹۹ به‌ده‌س قزل ناویکی تورک له‌ شاری لوره - ی لای تفلیس کوژراوه - ئه‌بو سوار شاوور دوهم شه‌دادی کاتی مه‌نو‌چیهری باوکی له‌ ۵۰۳ ی مانگی‌دا مردوه‌ ئه‌بو سوار که‌ له‌ ۵۱۸ ی مانگی‌ گه‌راو خو‌کومه‌تی له‌ ده‌س چو که‌ شه‌ست سال زیاتریو موسولمانان به‌ سه‌ر ئانی دا حا‌کومه‌تیان ده‌ کرد - ئه‌بو سوار سی کوری به‌م ناوانه‌ هه‌بو (فه‌زلون، خو‌ش چیهر و مه‌حمود) که‌ بو نه‌ حا‌کم - فه‌زلون ی ۳ شه‌دادی کوری گه‌ره‌ی ئه‌بو سوار، دوای ۷ سال حا‌کومه‌ت له‌ ئانی له‌ ۵۲۵ ی مانگی‌دا شه‌هید کرا - خو‌ش چیهری شه‌دادی ماوه‌یه‌ک له‌ جی کاکمی حا‌کمی کرد و ئه‌وسا، مه‌حمود - ی برای: حا‌کومه‌تی دا ده‌س فه‌خره‌دین شه‌داد شه‌دادی. له‌ ۵۴۹ حا‌کمی ئانی ئه‌رمه‌نستان بووه‌ و ئه‌وسا فه‌زلونی چوار کوری محمود تا ۵۵۶ حا‌کم بووه‌ و له‌ ۵۵۹ دا شاه‌نشا کوری مه‌حمود بووه‌ شای ئانی و ئه‌و ناوه‌ ناوه‌ تا ۵۹۶ حا‌کومه‌تی کردوه‌.

میری میران میر شامحه‌مه‌د (میری سوران) له‌ سه‌ره‌تای سه‌ته‌ی ۱۹ زده‌ وه‌ له‌ (۱۲۲۹ تا ۱۲۵۴ ی مانگی‌ به‌ له‌ شکر یکی ۳۰۰۰۰ ی هزار که‌ سه‌وه‌ له‌ ره‌ و اندز حا‌کومه‌تی کردوه‌ و سه‌ که‌ ی لیداوه‌ و خود به‌ی به‌نیو خویندراوه‌ و توپی ساز داوه‌ و زور به‌ی سه‌رزه‌وی کوردنشینی هیناوه‌ ته‌ بن فه‌رمانی خو‌ی و له‌ خو‌راواوه‌ تا نه‌سه‌به‌ین و ماردین ی له‌ بن ده‌ سابووه‌ و له‌ ۱۸۲۶ ی زاینی سه‌ره‌ خو‌ی کوردستانی را گه‌ یاندوه‌ و له‌ گه‌ل ده‌وله‌تی ئیران و میصر دا پیوه‌ندی رامیاری دامه‌زاندوه‌، هه‌موده‌ زانین میر شامحه‌مه‌د میر میران له‌ شو‌رش ی ۱۸۳۲-۱۸۳۹ ی میصر که‌ لکی وه‌رگرت و هه‌ندی سه‌رانی کوردی له‌ خو‌ی ئالاند، وه‌ کک محمه‌د پاشای سیواس، سه‌عید به‌گ، جادوای تیشکانی تورکان له‌ مانگی‌ مه‌سالی ۱۸۳۹ له‌ نه‌سه‌به‌ین مه‌حمود پاشا له‌ سوله‌یمانی راپه‌ری و روس و ئینگلیس له‌ ۱۸۴۳ به‌ سودی ئیران و عوسمانی کاربان کرد. و نه‌یان هیشته‌ ئیران و تورکی عوسمانی پیکه‌وه‌ به‌ شه‌رین و کوردیان له‌ نیو برد.

لەئیراندا تەرحی دیمورگانی R.M.M له جەلدی ۲۲ و ۲۳ له مارس و ژوئنی ۱۹۱۳ی زاینی داچاپ بووه که پێوهندی به دامەزراندنی حوکومەت بوکوردان هەیه، که قاجاروورەزاخان تیکیاندا. قەلای جم جم یادمدم راپەڕینی ئەمیر (عوهر)ی برادۆست که له ۱۰۱۸ی مانگی شاهه باسی صفهوی شەری به قەلای دمدم فرۆشت، ئەوه به چریکه چروبهیت ئیژ له بهیتی حەماسی دەمدم دائهلی:

دمدم بەردی له نزاری لیاندا توپی ههوشای
هوت شهو و روژان ئاور باری خه بهر چوله بو ههوشاری

دمدم بەردی له بەردی لی دهن به توپی نه بەردی
تا روژی مهردو نامەردی
له ۱۰۲۶ی مانگی داکه به کی له ژنه به ناموس و به غیره ته کانی ئەمیری برادوست به دژی
قزل باشه کان راپەری و قەلای دمدمی له دەس دوژمن ئەستاندەوه دوباره کهوتهوه دەس
صفهوی به کانی دوژمنی خەلک.

دمدم بەردیکی شینه چوار زستانه، پینج هاوینه
تیدا خانی لهپ زیرینه زهفه ریان پی نه بردینه
ئهی دمدمی بەردی دهلان جیگهی خان و خان ئاوده لان
ئستابوی به مهسکه نی خه رده لان خودا خرابکا، مالی حەمکی لی تیانی
پی یان نیشان دا سه روکانی کی بوله کافری بی ئیمانە
تی یان کرد هاش و ده رمانه پی قر ده بون موسولمانه.

۱ - مەسئەله ی کوردستان لا پەره ی ۲۷. و. نیکتین لا پەره ی ۴۰۴
۲ - بروانه لا پەره ی ۱۰ و ۱۱ی پەراوه ی کوزانی فەرھەنگی زمانی کوردی باشکوی گرشە ی کوردستان نو سراوی محەمەد صالح
ئیراھیی (شەپۆل) چاپی ۱۳۶۰ی مەتاوی و ۱۹۸۱ی زاینی و ۲۵۹۳ کوردی. به کەم ژماره ی گرشە ی کوردستان له ۱/۳/۱۹۸۱ی
زاینی له تاران له چاپدراوه و تا ۹ ژماره ی بلاو کراوه ته وه. بروانه هیوا - ژوماره ی ۸ هاوینی ۱۹۹۲ی زاینی ئورگانی ئەنستیتیوی
کوردی که له سالی ۱۹۸۳ - ز - له پاریس: فەرانسه، دامەزراوه، لا پەره ی ۴۲ ئەستونی ۲ ژوماره ی ۴۲.

کوئترین‌خه‌لکی‌روژه‌ه‌لآتی‌ناوه‌راست:

کورد‌کوئن‌ترین‌خه‌لکی‌روژه‌ه‌لآتی‌ناوه‌راسته‌که‌له‌کوردستان‌ده‌ژی‌و‌ژیانی‌سه‌ره‌به‌خویشی‌هه‌بو‌ه‌و‌دیا‌کو‌و‌ه‌وخشه‌ته‌ره‌و‌ئاستیا‌ک‌و‌که‌سانی‌تری‌لی‌هه‌لکه‌وتوه‌و‌دوای‌ئیسلا‌میش‌سه‌ره‌به‌خو‌ژی‌او‌ه‌و‌شازده‌شانیشی‌هه‌بو‌ه‌و‌دیا‌کو‌له [۷۰۸ تا ۶۳۳] ی‌به‌ره‌له‌زاینی‌ئیمپه‌راتوری‌ماد-ی‌دامه‌زراندوه‌و‌هه‌ره‌ئو‌کورد‌ماد-ه‌له‌۶۱۲‌ی‌به‌ره‌له‌زاین‌به‌دژی‌ده‌س‌درژی‌ئاشور‌و‌نینه‌وارا‌په‌ری‌و‌به‌ره‌په‌رچی‌داوه،‌یا‌که‌سانی‌وه‌ک‌ه‌وخشه‌ته‌ره‌یا‌ئاستیا‌ک‌که‌به‌قه‌سی‌مینورسکی‌دیوانی‌شعیری‌هه‌یه‌یا‌که‌سانی‌وه‌ک‌زه‌رده‌شت‌و‌که‌سانی‌تری‌لی‌هه‌لکه‌وتوه‌و‌دوای‌ئیسلا‌میش‌سه‌ره‌به‌خو‌ژی‌او‌ه‌و‌به‌شایه‌دی‌میژو‌چل‌و‌دو‌شانیشینی‌هه‌بو‌ه‌و‌له‌نیو‌خو‌یان‌و‌حوکومه‌تی‌ده‌ورو‌به‌ره‌به‌شیوه‌ی‌فیدرالی‌ئهم‌ده‌ورو‌زه‌مانه‌پیکه‌وه‌ژی‌اون^۱

بو‌زانی

له‌کوردستان‌تا‌۴۶‌شازاده‌نشین‌به‌محوره‌هه‌بو‌ه:

دیار‌به‌کر،‌دینه‌وهر،‌شاره‌زور،‌ئه‌ردیال،‌سور،‌ئاکره،‌ئاماد،‌کرمل،‌فینک،‌هسه‌نکیف^۱ جموش،‌کزوک،‌مارداس،‌ئاگیل،‌سامور،‌مزان،‌کیکیس،‌شیروان،‌در‌دین،

۱- هندی‌له‌ئاسه‌واری‌ماده‌کان‌به‌مجوره‌به: موجه‌سه‌می‌شیری‌نیزیک‌هه‌مه‌دان،‌وینه‌ی‌مروفیک‌به‌جلکی‌ماد‌له‌نیو‌هوده‌به‌ردینه‌به‌ک‌لای‌سه‌ر‌پیل‌زه‌هاو‌که‌به‌دوکانی‌داود‌ناو‌ئه‌بری،‌وینه‌ی‌فروهر‌له‌بان‌به‌ردی‌لای‌صه‌خه،‌هوده‌به‌ردینه‌به‌ک‌له‌دیران-ی‌لورستان.‌که‌به‌هوده‌ی‌فه‌هاد‌ناوداره،‌فه‌هاد‌تاشی‌لای‌سماقان‌نیزیک‌بوکان‌قه‌لای (به‌یت‌به‌گی): به‌یت‌به‌گایا: (بوگه‌به‌سی) لای‌بوکان،‌وینه‌ی‌مروفیک‌له‌حالی‌عباده‌تدا‌له‌تلیشی‌به‌ردیکدا‌له (نیواسحق‌وند) نیزیک‌کرماشان،‌وینه‌ی‌شاو‌روحانی‌له‌هه‌ردولای‌گوله‌ئاگر‌له‌قیزقاپان‌یا‌وینه‌ی‌ماد‌و‌پارس‌پیکه‌وه‌له‌ته‌ختی‌جه‌مشید.

۲- «حصن‌کیفا»‌شاریکه‌له‌عیراقی‌عه‌ره‌بدا‌له‌سه‌ر‌به‌ستینی‌ده‌جله‌له‌نیوه‌ریگای‌نیوان‌دیار‌به‌کرو‌جزیره‌ی‌این‌عمر-‌ئه‌علامی‌موعین‌لاپه‌ره‌ی‌۴۶۳‌و‌۴۶۴‌چاپی‌۱۳۶۲‌ج‌۵.‌هسه‌ن‌کیفیکیش‌لای‌نه‌وشار‌له‌مازندهران‌داهه‌به‌که‌گوندی‌کوردیچال‌له‌۶‌کیلومیتری‌خور‌ه‌لآتی‌هسه‌ن‌کیف‌دایه‌که‌ئهم‌هسه‌ن‌کیفه‌به‌شی‌که‌لار‌ده‌شتیی‌نه‌وشاری‌مازندهرانه‌ئه‌علامی‌موعین‌۱۵۶۰‌ج‌۶‌چاپی‌۱۳۶۲‌ی‌هه‌تاوی-‌هه‌روا‌بروانه‌کورو‌کاش‌یا‌میژوی‌موکریان‌لاپه‌ره‌ی‌۲۵۴‌ئوفسیت‌نوسراوی‌محمه‌مد‌صالح‌ئیراهیمی‌محمه‌دی: (شه‌پول)‌که‌له‌سالی‌۱۳۶۶‌ی‌هه‌تاوی‌له،‌پینسه‌ت‌جه‌له‌د‌بلا‌وکراوه‌ته‌وه.

۲- مەروانیه، ئەمیر ئەحمەد کوری مەروان که له ۱۲۰ی مانگیدا له دیار به کردا حوکومه تی هه بووه. بهنی مەروان که له میافارقین، ئامید، خهلات، دونیسر، ئەنبار، نەسیهین، جزیره به له د حوکومه تیان کردوه وگشتیان (دارالضرب) بهنی مەروان بون.

□ ۱- ئەبو علی حهسن کوری مەروان له حودودی سالی ۳۸۰ حوکومه تی کردوه.

□ ۲- مه مههد، دهوله ئەبو مه منصور سه عید کوری مەروان له ۳۸۶ی مانگیدا فەرمان ره وایی کردوه.

□- ئەبو شوجاع په روژ کوری مه مههد (سکه به ک که نهوله ۴۰۱ی مانگیدا له میافارقین لئی داوه ERMTTAGE INVEN TAIRE P.338 NO.21 که له موزهی ئیر میتاژ دا هه یه

□ ۳- نهسر دهوله ئەبونه سر ئەحمەد کوری مەروان (ههروه کوله سهز سکه که نوسراوه له وه ده چی ناوی محه مه د کوری مەروان بی و له ۳۷۶ی مانگیدا له دایک بووه وله ۲۹ شه وایی ۴۵۳ دا مردوه و ناز ناوی ئەلقادر بالله بوه:

□ ۴- نيزامه دین ئەبو قاسم نهسر کوری ئەحمەد له (میافارقین) زیقه عیده ی سالی ۴۵۳ مانگی حاکم بووه. سه عید (برای به که می) له ئامید (له ۴۵۳ی مانگی تاسالی ۴۵۵) که له پاشان له ۴۵۵ی مانگیدا نهسر ئامیدی لی سه نده وه.

□ ۵- ئەبو موزه فەر مه منصور له ۴۷۲ تا ۴۷۸ی مانگی حاکم و میر بووه.

نه سه بی بهنی مەروان:

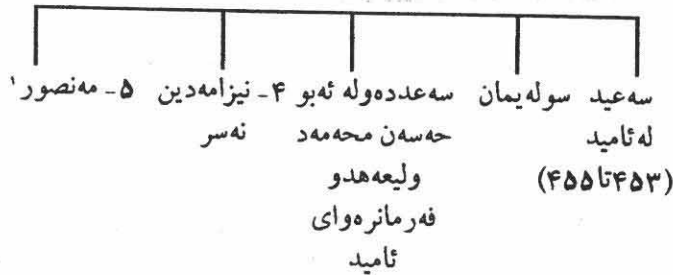
دۆسته کی کوردی حه میدی مه روان

۱- ئەبو علی حه سن که ست الناس کچی سه عد ده وله ی حه مدانی ژنی بووه	۲- مه مههد دهوله	۳- ئەبونه سر ئەحمەد (کچی قهراوش کوری موقه لید - ی عوقه یلی ماره کردوه)
--	------------------	--

۱- بروانته ابن خلدون ج ۴ لاپه ره ی ۳۱۹.

۲- کوری نه سیر: ئەلکامل - کوری خلدون: ئەلعبیر - کوری خه له کان: وه فه یات ئەعیان لاپه ره ی ۲۰۶ تا ۲۰۷

کتیبه نه سبنامه ی خوله فا نوسراوی دوکتور محه مه د جه واد مه شکور چایی ۲۵۳۶ ئوفیستی مه روی تاران. و شه هریاران نوسراوی کبیره وی

زهنگی یا بهنی زهنگی:

۳- له موسل زهنگه کان نه حمه دکوری زهنگی که قه لای گولایی سازداوه و ئیستاش به ناوی نه حمه دهر ماوه و زهنگی به کان تا سالی ۱۲۶۲ یانی تا هیرشی مه غول، حوکومه تیان به رده وام بووه.

۴- شنگر تاهیر محمه دکورد له ۱۲۰۳ تا ۱۲۴۸ حوکومه تی کردوه و زنجیره ی نه تابه ک بووه و نه تابه کیش تا ۱۳۳۹ حوکومه تی هه بووه و به هه زار ته سپه ناودار بوه.

۵- ده ولت و میری نه یوبیان له ۱۵۳۱ تا ۱۱۷۳ صه لاحه دین یوسف کوری شادی نه یوبی و تاخرین نه سلی نه یوبی له دیار به کر تا ۹۲۱ یانی تا ۱۵۱۴ زاینی له حسه ن کیفدا حوکومه تیان به دهس بووه.

۶- پاشا کانی باجه لانی بهر له نه رده لانه کان حوکومه تیان هه بوه له درنی، دهره تهنگ، حهلوان، زه هاوی ئیستا، سه دان، ده ودان، ئالانی، پاوه، ره وانسه ر، باسکه، قه لای زنجیر، زربانئکی له قوبادخانه وه تا ئیبراهیم پادشای باجه لان نئیزیکه پئینسه ت سال حوکومه تیان

۱ - بروانه: VAN BERCHEM: ARABISCHE INSCRIFTEN AUS ARMENIEN P.7, pl. XI.
 ناصر خوسرهو: سه فهرنامه
 AMEDROZ: MARWANIDS (JRAS, 1903. 124\$\$\$)
 M. VAN BER CHEM: ARABISCHE INSCRIFTEN AUS ARMENIEN. DIARBEDR
 (LEHMANN - HAUPT)

- له قه لای هه تاخ له سالی ۵۳۲ ی مانگیدا حیسامه دین ته مر تاش کوری ئیلغازی دهری کردوه، کوری نه سیر ده نوسی حیسامه دین ته بیور (ج ۱۱ لاپه ره ی ۲۴۳)

کردوه و ئاخیرینیان ئیبراهیم پاشا بووه که له ۱۲۸۵ی مانگیدا له گوندی زیژاو مردوه و ده لێن وهلی دیوانه و خانای قوبادی له پاشایانی باجه لانی بون .^۱

۷- دوای تیکرمانی خهلیفه و هیرشی مهغول دهوله تی کوردی ئه رده لان له ۱۲۲۰ تا ئاخری سه تهس ۱۸ یانی تا ۱۵۷۳ی زاینی به رده وام بووه .^۲

شه پۆل (قاضي خضري شام جومهي شينو له راسته وه: شه پۆل، جهناني حاجي قازي (قاضي خضري شام جومهي شينو

شه پۆل) نوسه، ر وژنامه نوس، ليگولر، نوسادي زانگوي تاران، دامه زرينه و سه روگي ته جومهي زمان و فرهنگ و هونهري كورد. و دامه زرينه و كوئسه ي سه روگا به تي كوئمه كار (جامعه) ي كورداني تاران.

- ۱- كوواری ئاوینه لاپه ره ی ۴۲ له باسی خانای قوبدای نوسراوی شه پۆل چاپی ۱۳۷۱ی هه تاري ژماره ی ۱۰ - تاران .
- ۲- ئيزی دوكتورای سه يد عه زيز شه مزینی لاپه ره ی ۲۸ و ۲۹ سه ر چاوه ی به رو ،